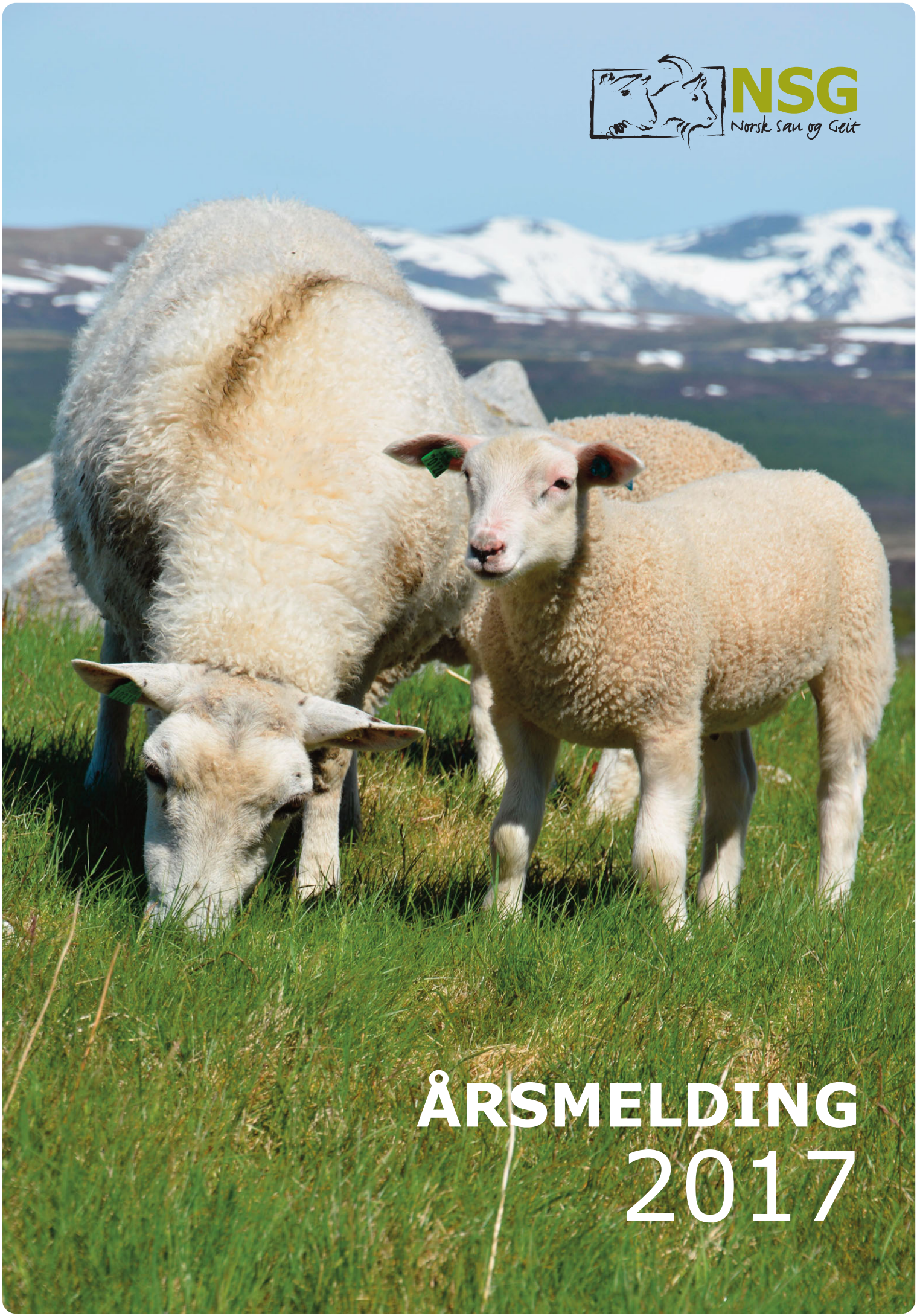

ÅRSMELDING 2017

NORSK SAU OG GEIT

ÅRSMELDING 2017

INNHOLD

Lederen har ordet 3

I STRATEGIPLAN FOR 2012 – 2019 4

II ORGANISASJONSARBEIDET 5

1. Landsmøtet og Representantskapsmøter 5
2. Andre arrangement 6
3. Lag og medlemstall 7
4. Arbeidet i styret 8
5. Kommunikasjon 9
6. Utmark/beitebruk 11
7. Avl og semin på sau 15
8. Avl og semin på geit 19
9. Gjeterhund 22
10. Ull, saueklipping og ullhåndtering 24
11. Genressurser 25

III SENTRALADMINISTRASJONEN 26

IV TILLITSVALGTE 27

V STYRETS MELDING 30

VI ÅRSREGNSKAP OG REVISORMELDING 31

Resultatregnskap 2017 31
Balanse pr. 31.12.2017 32
Spesifikasjon og noter til regnskapet 2017 34
Revisors beretning 37

Årsmeldingen er skrevet av styret og ansatte i NSG.
Redaktør: Anne-Cath. Grimstad. Grafisk produksjon: LKT digital AS

Lederen har ordet

Kjære kollegaer og ansatte i NSG!

Da er vi kommet godt i gang med 2018, og 2017 er historie. Det er viktig å se fremover, men en må også lære av det som har vært.

Det som har preget næringa og NSG mest i året som har gått, er helt klart den markedssituasjonen vi er i. Den har ført til historisk lave priser på sau- og lammekjøtt. Dette er en situasjon vi ikke kan leve med lenge, for det rammer økonomien til den enkelte alt for hardt. Det må bli markeds-balanse så raskt som mulig.

Undersøkelser viser at den norske forbrukeren ønsker seg mer sau og lam enn det som er til-gjengelig. Da er det et paradoks at sau- og lamme-produkt ikke kommer ut i butikk, når lageret ligger der klart til å selges ut. Her er det utvilsomt en jobb som fortsatt må gjøres, også i 2018.

For geitebonden er den økonomiske situasjonen noe bedre enn den er for sauebonden. Noen utfordringer har riktignok også geitebonden hatt i 2017. Strengere krav til celletall i melka har rammet mange hardt, og det føles urimelig.

Økt fokus på kjekjøtt har ført til økt salg og dermed flere kje som blir fôret opp. Men det er fortsatt mange kje som blir avlivet etter fødselen. Kjekjøtt er jo en delikatesse, så her finnes det muligheter for at flere kje burde blitt fôret opp og slaktet.

På rovdyrfronten var det ulvetispa på Østlandet som naturlig nok fikk mye oppmerksomhet i 2017. Den fikk herje fritt nesten hele beitesesongen, før den ble felt. Flere hundre sau og lam ble drept, og det førte til mye frustrasjon og sinne, spesielt til dem som ble direkte rammet.

Spesielt i denne saken, men også på andre saker, opplevde vi i NSG et godt samarbeid med Norsk Bonde- og Små-brukerlag og Norges Bondelag. Dette er et samarbeid vi må videreføre og utvikle i 2018 også. Vi når lengst med å stå samlet, der det er naturlig.

Styret i NSG vedtok i 2017 fire satsingsområder. Disse er: styrke økonomien i småfeholdet, økt medlemstilslutning, sikre beiteretten og bruken av utmarka og økt bruk av gjeterhund. Det er satt ambisiøse mål for disse satsningsområdene, men det å sette høye mål gjør at en har noe å strekke seg etter. Det er viktig at hele organisasjonen jobber samlet for disse målene. Da har vi størst mulighet for å lykkes best mulig.

Jeg er stolt av å være småfebonde og medlem av NSG. Jeg er stolt av alle medlemmene, tillitsvalgte og ansatte i NSG! Takk for jobben dere gjør!!

Kjell Erik

I STRATEGIPLAN FOR 2012-2019

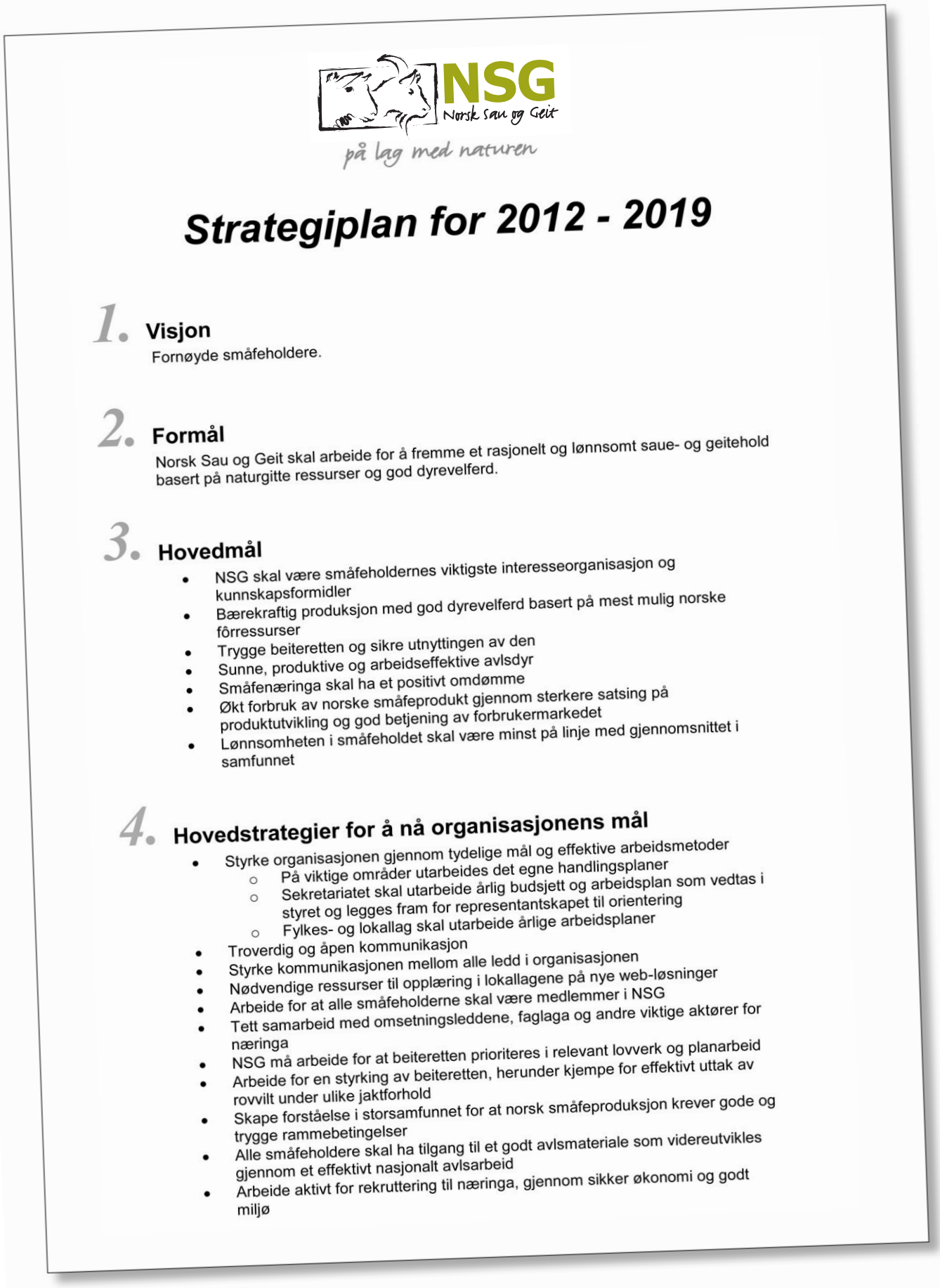

NSG
Norsk Sau og Geit
på lag med naturen

Strategiplan for 2012 - 2019

1. Visjon

Fornøyde småfeholdere.

2. Formål

Norsk Sau og Geit skal arbeide for å fremme et rasjonelt og lønnsomt saue- og geitehold basert på naturgitte ressurser og god dyrevelferd.

3. Hovedmål

- NSG skal være småfeholdernes viktigste interesseorganisasjon og kunnskapsformidler
- Bærekraftig produksjon med god dyrevelferd basert på mest mulig norske fôrressurser
- Trygge beiteretten og sikre utnyttingen av den
- Sunne, produktive og arbeidseffektive avlsdyr
- Småfenæringa skal ha et positivt omdømme
- Økt forbruk av norske småfeprodukt gjennom sterkere satsing på produktutvikling og god betjening av forbrukermarkedet
- Lønnsomheten i småfeholdet skal være minst på linje med gjennomsnittet i samfunnet

4. Hovedstrategier for å nå organisasjonens mål

- Styrke organisasjonen gjennom tydelige mål og effektive arbeidsmetoder
  - På viktige områder utarbeides det egne handlingsplaner
  - Sekretariatet skal utarbeide årlig budsjett og arbeidsplan som vedtas i styret og legges fram for representantskapet til orientering
  - Fylkes- og lokallag skal utarbeide årlige arbeidsplaner
- Troverdig og åpen kommunikasjon
- Styrke kommunikasjonen mellom alle ledd i organisasjonen
- Nødvendige ressurser til opplæring i lokallagene på nye web-løsninger
- Arbeide for at alle småfeholderne skal være medlemmer i NSG
- Tett samarbeid med omsetningsleddene, faglaga og andre viktige aktører for næringa
- NSG må arbeide for at beiteretten prioriteres i relevant lovverk og planarbeid
- Arbeide for en styrking av beiteretten, herunder kjempe for effektivt uttak av rovvilt under ulike jaktforhold
- Skape forståelse i storsamfunnet for at norsk småfeproduksjon krever gode og trygge rammebetingelser
- Alle småfeholdere skal ha tilgang til et godt avlsmateriale som videreutvikles gjennom et effektivt nasjonalt avlsarbeid
- Arbeide aktivt for rekruttering til næringa, gjennom sikker økonomi og godt miljø

II ORGANISASJONSARBEIDET

1. Landsmøte og Representantskapsmøter

Landsmøtet 2017

Landsmøte 2017 ble avholdt 15. og 16. mars på Quality Hotel 33 Oslo. I overkant av 140 delegater, gjester og ansatte var til stede da NSGs ordfører Sigmund Skjæveland ønsket velkommen til landsmøtet, og foretok opprop i henhold til listene.

Gjestelista bar preg av at man, i tillegg til de ordinære sakene på programmet, også benyttet anledningen til å markere NSGs 70-årsjubileum.

Landbruksminister Jon Georg Dale kom uventet for å hilse på under møtets dag 2, og snakket om flere ting i landbruksmeldingen.

Tillitsvalgte

Under valget ble Kjell Erik Berntsen valgt til leder i Norsk Sau og Geit og Pål Skoe Kjorstad som nestleder. Sigurd Vikesland, Anne Kari Leiråmo Snefjellå, Torill Undheim, Else Horge Asplin og Hilmar Kleppe ble valgt som styremedlemmer. Atle Aronsen, Hallvard Veen og Gro Haraldsdotter Arneng ble valgt som geiterepresentanter til Representantskapet, mens Audun Seilen ble valgt som gjeterhundrepresentant til Representantskapet.

Årsmøte hvert år

Under behandlingen av lagslovene, vedtok årsmøtet innstillingen fra repesentantskapsmøtet i oktober 2016 om å ha «årsmøte i mars hvert år og representantskapsmøte kun på høsten».

Kontingent 2018

Satser for medlemskontingent ble vedtatt videreført uendret i 2018.

NSGs nye styre, fra venstre styremedlem Sigurd Vikesland, styremedlem Hilmar Kleppe, styremedlem Else Horge Asplin, styreleder Kjell Erik Berntsen, styremedlem Torill Undheim, nestleder Pål Kjorstad og ordfører Ragnhild Sæle. Innfelt i bildet: Styremedlem Anne Kari Leiråmo Snefjellå. Foto: Ole G. Hertzenberg/Anne-Cath. Grimstad.

Fagtema

I tillegg til årsmøtesakene og lederens tale, stod også flere fagtema på programmet.

Statssekretær i LMD Terje Halleland (FrP) åpnet fagprogrammet med sin innledning rundt dagens «Landbruks-politikk». Deretter fulgte konsern-direktør Arne Kristian Kolberg, Nortura og administrerende direktør Bjørn-Ole Juul-Hansen, KLF opp med innledninger rundt «Markeds-situasjonen for lammekjøtt».

Lederne for henholdsvis Norges Bondelag og Norsk Bonde- og små-bruarlag, Lars Petter Bartnes og Merete Furuberg, tok for seg «Framtida for sauen og geita i norsk landbruk» sammen med stortingsrepresentant Pål Farstad (V).

Representanter for Utmarksrådet i NSG, FKT-prosjektet og Beite- og utmarksavdelingen i NSG snakket om «Avkortet rovviltskadeerstatning for beitenæringa i Hedmark» under fagtemaet «Rovvilt».

Uttalelser fra Landsmøtet

Representantskapet hadde i sitt møte 14. mars 2017 nedsatt en redaksjons-komite på fem representanter under ledelse av Styremedlem Anne Kari L. Snefjellå for å utarbeide uttalelser fra Landsmøtet 2017.

Under landsmøtets dag 2 presenterte Snefjellå tre forslag som til slutt ble vedtatt med titlene:

- **«Markedsbalansering en forutset-ning for geitmelkproduksjonen»**
- *«Sauebøndene tar grep om markedssituasjonen:* **Vil selv fronte småfekjøtt og geitmelk»**
- **«Rovviltforvaltning helt ute av politisk kontroll»**

Utmerkelser

Under landsmøtemiddagen ble det delt ut flere hederspriser.

- Magne I. og Sigrid Undheim i Rogaland fikk Avlsstatuetten 2016 for NKS-væren 201240178 Lassekart
- Avlsstatuetten for beste avkoms-granska bukk 2016 gikk til Veronika Fagerland og Asmund Ingar Johansen fra Troms for bukken 2013107 JULLIEN

Sigrid og Magne Undheim mottar avlsstatuetten for beste vær 2016 av avlssjef Thor Blickfeldt og avtroppende styreleder Tone Våg. Foto: Anne-Cath. Grimstad

- Gromsauen 2017 gikk til Ove Ommundsen, Rogaland og Sigurd Krekke, Oppland
- Lykleprisen 2017 ble tildelt Hallvard Veen, Rogaland, en virkelig for-kjemper og talsmann for geita
- Gjeter'n 2017 ble tildelt Oddbjørn Kaasa, Nord-Trøndelag, godt kjent blant gjeterhundfolket i hele landet
- Årets Superverver i 2016 ble Jostein Elde fra Gausdal i Oppland

Representantskapsmøter

Vårens representantskapsmøte ble avholdt 14. mars, i forkant av Lands-møtet, på Quality Hotel 33, Økern, Oslo.

Møtet omfattet, i tillegg til vanlige representantskapssaker og innstilllinger til Landsmøtet, også fastsetting av godt-gjøring til styret, ordfører og utvalgs-ledere, samt satser for møtegodtgjøring, etter framlegg fra kontrollutvalget. I til-legg var det valg av kontrollutvalg med varamedlemmer, orienteringssaker og uttalelser fra NSG.

Representantskapsmøtedagen ble avsluttet med et meget aktuelt foredrag fra 1. nestleder Bjørn Gimming i Norges Bondelag om klimautfordringene det norske landbruket står foran.

Høstens representantskapsmøte ble avholdt 18. oktober på Quality Hotel 33, Økern, Oslo.

Møtet omfattet vanlige represen-tantskapssaker, leders tale og ori-enteringer fra Valgnemnda, Gjeter-hundrådet, Ull- og klipperådet og Avlsrådet for sau og Fagrådet for geit. I tillegg fikk man også en oppsummering av beitesesongen og rovviltaktiviteten i 2017, derunder status på sykdommen CWD, som nå var oppdaget i Nordfjella og Selbu. Saklista inneholdt dessuten poster som «Arbeidet med revisjon av lagslovene i 2018», «Markedsmuligheter for geitemelksprodukter i 2018 – 2023», «Markedssituasjonen for sau/lam 2018 – 2023», «Best mulig økonomi for småfebonden - på kort og lang sikt», «Medlemsverving», «Sikre beiteretten og bruken av utmarka til beiting for småfe», «Økt bruk av gjeterhund», «NSGs fire prioriterte satsingsområder i 2018», samt gruppearbeid og til-bakemelding knyttet til disse satsings-områdene.

2. Andre arrangement

Grillaksjonen 2017

Lørdag 8. juli gjennomført Norsk Sau og Geit en landsomfattende grillaksjon, der sauebønder over hele landet delte ut smaksprøver av lam foran sine lokale butikker. Aksjonen var et samarbeid mellom NSG, Nortura, Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund (KLF) og lokale kjøpmenn. Det ble grillet på 42 steder fra Mastervik i nord til Lista i sør.

Den landsomfattende grillaksjonen var inspirert av at sauebønder fra Oppland lørdagen før påske gjennomførte et særdeles vellykket grillstunt, der de tilbød smaksprøver av nygrillet lam til påsketuristene foran 16 KIWI-butikker i Valdres og Gudbrandsdalen. De ville ta skjeen i egen for å få gjort noe med de store mengdene med lammekjøtt på fryselager

Motivasjonen bak NSGs grillaksjon i juni var både ønsket om å «hjelpe» forbrukerne til å få smaken på lam på grillen, og i større grad å gjøre lammekjøtt til et helårsprodukt som forbrukerne etterspør også utenom tradisjonelle høysesonger.

Geit- og kjefestival i Mathallen

I samarbeid med Hanen og Innovasjon Norge inviterte Norsk Sau og Geit til en vellykket «Geit- og kjefestival» i Mathallen i Oslo fra fredag 4. til søndag 7. mai 2017. Der ble det kje- og geiteprodukter for alle pengene. I tilllegg til TINE og Nortura, medvirket hele 19 geitebønder fra hele landet som utstillere/deltakerer på Geitebondens Torg. Fellesnevneren var at alt de solgte stammet fra geit og kje. Det være seg oster, kjøtt, skinn, fiber osv.

Fra programmet for øvrig kan nevnes:

* Kunstutstilling - geit og kulturlandskap
* Konkurranse: Norges beste gryterett av geit
* Restaurantene i Mathallen hadde kje på menyen
* The Goat & Beer Experience - en gourmetopplevelse med kje i sentrum - på Hitchhiker

Geitedagene 2017

Geitedagene 2017 ble arrangert av Norsk Sau og Geit i samarbeid med TINE og NSGs fylkeslag i Rogaland og Hordaland. Geitebøndenes årlige «happening» var denne gang lagt til Myrkdalen Hotell på Voss fra fredag 25. august til søndag 27. august, og samlet et drøyt hundretalls bønder, fagfolk og andre tilknyttet næringa. På fagprogrammet stod blant annet følgende hovedtemaer:

- TINE: Ambisjoner for geit, strategiplan, produkter, markedsaktiviteter og salg
- Coop Vest: Markedsmuligheter for geitmelkprodukter
- Råstoffkvaliteten: Bakterietall, sporer, celletall, frie fettsyrer
  - Betydning for produktene, årsaker til variasjon, tiltak for forbedringer
- Grovfôr til Geit. «Prosjekt Grovfôr 2020», hva er godt grovfôr til geit, strategier for økt avling og/eller kvalitet på grovfôret, grovfôrøkonomi
- Kasting hos geit
- Nytt avlsmål for geit

I tillegg til det rent faglige, omfattet dagene på Voss også utflukter og mye sosialt samvær.

Det var stor interesse for å smake på kjekjøtt i Mathallen i mai 2017. Foto: Ole G. Hertzenberg

Felles norgesmesterskap i saueklipping/ullhåndtering og bruk av gjeterhund

I helga 6. – 8. oktober 2017 ble det for aller første gang arrangert et felles norgesmesterskap i saueklipping/-ullhåndtering og bruk av gjeterhund. Arrangementet foregikk på Fosen i Sør-Trøndelag med 90 gjeterhundekvipasjer og 50-60 saueklippere og ullhåndterere.

NSG stod som hovedarrangør av mesterskapene, men det praktiske ble tatt hånd om av et hundretalls frivillige fra lokalarrangørene Sør-Trøndelag sau og geit, Sør-Trøndelag gjeterhundlag, Ørland/Bjugn Sau og Geit, Rissa Sau og Geit, Åfjord og Roan Sau og Geit og Leksvik Sau og Geit. En arrangementskomité, med Stig-Runar Størdal i spissen, hadde lagt opp til en tettpakket helg med konkurranser og aktiviteter som burde appellere til alle hund- og småfeinteresserte, enten de var deltakere eller publikum.

Se nærmere omtale under *kap. 9 Gjeterhund og kap. 10 Ull, saueklipping og ullhåndtering*

3. Lag og medlemstall

Medlemstallet i NSG har holdt seg svært stabilt de senere årene. Til tross for at vi hadde en kontingentøkning i 2017, ble det prosentvise frafallet omtrent likt.

Blant de 18 fylkeslagene har 6 hatt medlemsøkning i 2017, mens ytterligere ett har opprettholdt status fra 2016. Størst økning hadde Akershus med 12 medlemmer, en prosentvis økning på 4,8.

I 2017 hadde NSG 10 712 medlemmer fordelt på 18 fylkeslag og 354 aktive lokallag. I tillegg kommer 196 direktemedlemmer og abonnenter, dvs. totalt 10 908 medlemmer/abonnenter. Tilsvarende tall for 2016 var 11 073, slik at nedgangen har vært på 1,49 % (Talla for 2014, 2015 og 2016 var +0,61 %, -0,66 % og -1,44 %).

Det har vært en omfattende sammenslåing av lokallag i 2017, slik at

Lags- og medlemstall 2015, 2016 og 2017 (basert på innbetalt kontingent pr. 31.12.2017)

		Lagstall			Medlemmer			Av dette:	
Fylke	**Leder ved årsskiftet 17/18**	**2015**	**2016**	**2017**	**2015**	**2016**	**2017**	**Husstand medl.**	**Støtte-medl.**
Akershus	Håvard Semb	8	8	9	242	249	261	28	42
Aust-Agder	Kåre Blålid	9	9	9	191	191	194	13	16
Buskerud	Tor Grøthe	18	18	18	536	524	510	52	24
Finnmark	Bjørn Tore Søfting	9	9	9	66	67	70	11	4
Hedmark	Martin Mostue	21	21	21	613	617	589	99	24
Hordaland	Reidar Kallestad	29	29	29	1440	1391	1370	149	63
Møre og Romsdal	Hilmar Kleppe	33	33	31	758	761	761	88	42
Nordland	Glenn Peter Knædal	32	32	32	658	635	614	95	20
Nord-Trøndelag	Ketil Endre Løvseth	25	25	25	454	446	441	90	19
Oppland	Arnfinn Beito	32	32	31	1252	1265	1241	136	39
Rogaland	Bjørn Høyland	33	33	32	1910	1888	1875	211	141
Sogn og Fjordane	Ragnhild Sæle	48	48	40	1065	1042	1012	69	38
Sør-Trøndelag	Olav Edvin Heggvold	20	20	20	649	633	632	111	42
Telemark	Knut Johan Hvistendal	14	14	14	304	306	302	37	13
Troms	Terje Benjaminsen	22	22	22	391	378	362	52	18
Vest-Agder	Sven Haughom	9	9	9	288	279	290	14	17
Vestfold	Lars Bjarne Linneflaaten	1	1	1	95	85	83	5	8
Østfold	Rune Sandklev	2	2	2	102	104	105	9	14
Direktemedlemmer og abonnenter					219	212	196	1	8
SUM		365	365	354	11233	11073	10908	1270	592

antall lokallag er redusert med 11 i løpet av året. I Akershus har det kommet et nytt lag i 2017.

4. Arbeid i styret

Styret i NSG hadde 9 møter i 2017. Tre av disse var telefonmøter, mens to møter ble holdt i forbindelse med Landsmøtet og representantskapsmøter på Gardermoen, henholdsvis i mars og oktober. I 2017 ble det til sammen behandlet 121 saker.

Sentrale saker gjennom året var:

Stortingsmelding 11 (2016-2017): «Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon.»
Regjeringen Solberg la i desember 2016 fram sin melding om jordbruket. NSG deltok i næringskomitéens høring på meldingen i midten av januar 2017.

Hovedinnspillene fra vår organisasjon til komitéen var viktigheten av å sikre beiteressurser for det grovfôrbaserte husdyrholdet, både i utmarka og på innmark, samt forutsigbare driftsforhold for geitemelkprodusentene. NSG advarte også mot å avvikle finansiering av opplysningskontorene over omsetningsavgiften.

Innspillene på NSGs bekymring for oppkjøp av kvoter og å avvikle markedsordningen for geitemelk ble også oversendt Stortingets næringskomité like før Stortingets behandling av meldingen i starten av april.

Jordbruksavtalen 2017
Innspill til de årlige jordbruksforhandlingene er svært viktig for NSG, og 2017 var ikke noe unntak.

Igjen var beitetilskuddene blant NSGs hovedprioriteringer, og det ble videre en oppfølging av innspillene til Stortingsmelding 11.
Mer konkret ønsket NSG:

- Ingen fullstendig avvikling av investeringstilskudd til småfeholdet
- Økte tilskudd til tiltak i beitefelt – Organisert Beitebruk(OBB)
- Bunnfradraget må halveres
- Styrking av velferdsordningene gjennom økt tilskudd til ferie og fritid
- Beholde forskriftsregulert tidligpensjonsordning på dagens nivå
- Beholde jordbruksfradraget på dagens nivå
- Justering av innslagsgrense vedr. produksjonstilskudd for sau/ammegeit i nytt system der påsett skal regnes med
- 15. april som telledato for produksjonstilskudd på sau
- Økt tilskudd til norsk ull
- Ikke innskjerping av kvalitetsklasse for tilskudd til lammeslakt (NSG ønsket et deltilskudd framfor endring til O+)
- Stoppe mulighet for konvertering av kvote
- Øke til 4 produksjonsregioner for geitemelk
- Senke tak for disponibel geitemelkkvote til 200.000 liter
- Fase ut mulighet for utleie av geitemelkkvote
- Økt slaktetilskudd til kje og økt vektgrense

Jordbruksforhandlingene endte til slutt med brudd.

Stortingets næringskomité arrangerte høring før stortingsbehandlingen. NSG deltok i denne, og presiserte noen punkter i tidligere innspill om beitetilskuddene, omfordelinger, fortsatt finansiering av opplysningskontorene og nei til oppkjøpsordning for geitemelkkvoter.

Etter Stortingsbehandling i juni ble avtalepartene pålagt å utarbeide en omforent avtale.

Markedssituasjonen på sau/lam
Dette var nok den saken som opptok mest av styrets arbeidstid i 2017. Saken var oppe i samtlige styremøter og ble satt fokus på, både i landsmøtet i mars og i representantskapsmøtet i oktober.

Etter at overskuddssituasjonen kom for fullt høsten 2015, har næringa selv i 2016 og 2017 satt inn tiltak for å få ned produksjonen gjennom tidligere slakting. Dette for å ha nok tilgjengelig slakt hele sesongen og samtidig lavere slaktevekter.

Ved årsskiftet 2016/2017 var det 3.200 tonn sau/lam på reguleringslager, og det ble i løpet av året klart at det største problemet er sau, som det viser seg å være svært vanskelig å omsette.

Etter initiativ fra NSG ble det gjennomført en vellykket grillaksjon sammen med Nortura sommeren 2017. Det ble grillet og servert lammekjøtt 42 steder over hele landet. Samtidig har salget av lammekjøtt med stor satsning fra slakterienes side, vært svært godt i 2017. I starten av august var reguleringslageret på det nærmeste tømt. I høstsesongen var det nok lammekjøtt på markedet til enhver tid.

Ved utgangen av 2017 var det 2.800 tonn sau/lam på lager, dvs. 400 tonn lavere enn ved forrige årsskifte. Problemet er imidlertid at en vesentlig større andel er sau. Lageret av lammekjøtt var på 1.327 tonn, noe som er 886 tonn lavere enn ved utgangen av 2016.

NSGs styreleder Kjell Erik Berntsen gikk, med grunnlag i den alvorlige situasjonen, i slutten av oktober 2017 ut med en oppfordring til å redusere påsett i 2018.

Fire satsingsområder

Styret og sekretariatet har arbeidet med NSGs satsningsområder gjennom hele året, og styret har pekt ut fire prioriterte områder for organisasjonen. Mål og tiltak innen disse fire ble drøftet på representantskapsmøtet 18. oktober, og styret behandlet saken på nytt i sitt møte 13. desember. Endelig vedtak vil bli gjort under årsmøtet i 2018.

De fire satsingsområdene er:

1. Best mulig økonomi for småfebonden - på kort og lang sikt
2. Medlemsverving
3. Sikre beiteretten og bruken av utmarka til beiting for småfe
4. Økt bruk av gjeterhund

Rovviltproblematikken - *Se nærmere omtale under kap.II/6. Utmark/beitebruk*

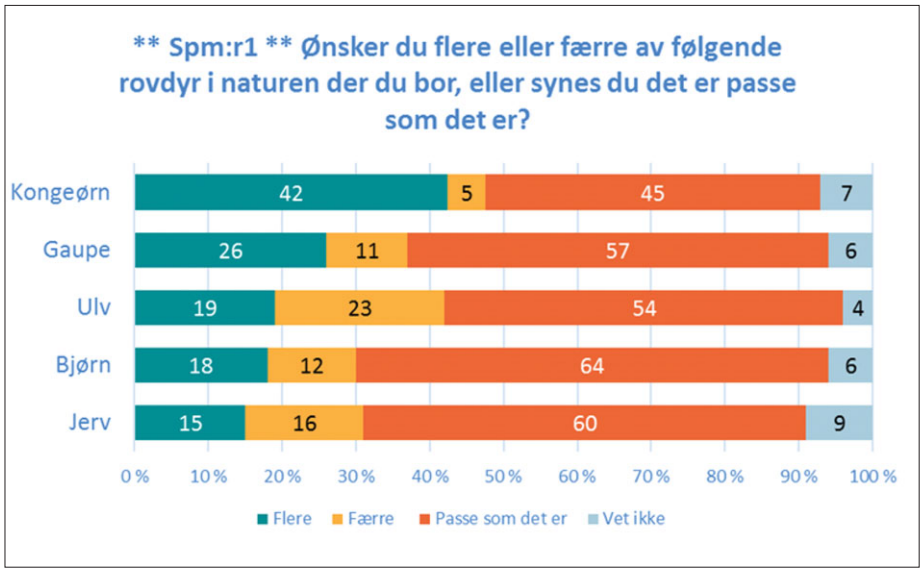

Undersøkelse på holdninger til rovvilt

Næringa blir til stadighet møtt med at folk i Norge ønsker mer rovvilt. For å skaffe eget faktagrunnlag som base for vår kommunikasjon med eksterne målgrupper på dette fagområdet, fikk NSG i 2017 utført en egen undersøkelse på dette. Denne jobben ble utført av MMI Ipsos.

Det ble gjort et landsrepresentativt utvalg av 1 000 personer over 15 år (dvs. med varierende partipreferanse, landsdel, inntekt, utdanningsnivå og alder). Intervjuene ble gjort med telefon/mobiltelefon.

Til forskjell fra de fleste andre slike undersøkelser, der det er spurt om generell holdning til rovvilt i Norge, ønsket vi svar på holdning til rovvilt «der du bor».

Svarene vi fikk kan leses i figuren over.

For sjekke ut om det er forskjell i holdninger blant politikere og folk flest, fikk vi også (i regi av Agri Analyse/Respons Analyse) gjennomført en undersøkelse blant 500 stortingskandidater og andre framtredende politikere, jevnt fordelt over landsdeler og partigrupperinger.

I forhold til «folk flest» så vi de samme hovedtrekkene i politikerundersøkelsen.

5. Kommunikasjon

Sau og Geit

Medlemsbladet Sau og Geit har i 2017, som tidligere år, kommet ut med seks utgaver - de fleste med totalt 72 sider, hvorav i gjennomsnitt i overkant 20 sider har vært annonser. Til sammen ble det i fjor produsert 432 sider med fagartikler, reportasjestoff, analyser og redaksjonelle kommentarer - og annonser. Opplaget har de siste årene gått noe ned (som følge av en moderat reduksjon i antall NSG-medlemmer) og ligger nå på vel 9 600.

Ny profil og redaksjonelt fokus

Sau og Geit forsøker etter beste evne å dekke de fleste aktuelle fagområdene innenfor småfenæringen, som avl, fôring, helse, utmarks- og rovviltforvaltning, ullklipping/ullhåndtering,

6 NUMMER: Sau og Geit har tradisjonen tro kommet ut med 6 nummer også i 2017.

gjeterhund, produktutvikling og markedsføring. Og selvsagt landbrukspolitikk. I 2017 startet vi året med en omlegging av design/profil, og gikk over til å trykke bladet i A4-format. Også redaksjonelt har vi justert noe. Det har vært lagt mer vekt på å sette søkelys på markedsmessige og politiske utfordringer, som en del av NSGs samlende innsats på samfunnskontakt og kommunikasjon. Konkrete eksempler har vært arbeidet med Stortingsbehandlingen av Jordbruksmeldingen, oppkjøp melkekvoter/ råvareanvendelse geitemelk og manglende tilgjengelighet av lammekjøtt i butikk. Vi har dessuten styrket fokus på økonomi – både på enkeltbruk og i næringen som sådan. Redaksjonen har fått en rekke tilbakemeldinger på omleggingen - de aller fleste har vært positive.

Et viktig medlemstilbud

Annonseinntektene kom i 2017 opp i vel 1,3 millioner kroner, det vil si omtrent på samme nivå som de foregående år. Siden medlemsbladet ikke er et abonnementsblad, men inngår som et viktig element i NSGs medlemstilbud, finansieres resten av driften over NSGs budsjett. Bladets redaksjon har i 2017 bestått av redaktør Ole G. Hertzenberg og journalist Anne-Cath. Grimstad. I tillegg har det vært kjøpt inn noe stoff fra frilansjournalister. Annonsesalget har som tidligere år vært satt bort til en ekstern annonsekonsulent, design/ombrekking har vært utført av en ekstern designer og bladet har vært trykket av «07-gruppen».

Web og sosiale medier

Redaktøren i Sau og Geit har også fungert som redaktør av NSGs nettsider. I tillegg bidrar avdelingslederne med oppdatering innenfor sine respektive fagfelt. I 2017 har vi forsøkt å bruke nettsidene aktivt i å fronte NSGs egne posisjoner innenfor produktutvikling, markedsføring, landbrukspolitikk, kvoteoppkjøp osv. På våren 2017 begynte vi også å bruke Facebook aktivt for å promotere egenproduserte nettnyheter og samtidig nå et større publikum enn våre egne medlemmer.

Kommunikasjonsfaglige synergier

Samtenkingen mellom det interne og det eksterne kommunikasjonsarbeidet har gitt gode synergier: Hver gang NSG har kommet med et utspill om f.eks. landbrukspolitikk eller produkt- og markedsutvikling, har saken gjerne vært omtalt i Sau og Geit og/eller på nettsidene. Deretter har gjerne nettsaken blitt markedsført via Facebook og via en link på e-post til de nyhetsmediene eller andre redaksjoner vi ønsker å nå.

Vi ser av besøkstallene på nett og FB at den eksterne interessen for NSG og småfenæringen er økende, og at en del større redaksjoner etter hvert følger oss.

Stadig flere lokallag på nett

Alle fylkes- og lokallag i NSG har tilbud om egne nettsider under NSG-domenet. Stadig flere av lagene ser verdien av å bruke nettet som en effektiv kommunikasjonskanal, også i dialog med egne medlemmer. Ved utgangen av 2017 var samtlige 18 fylkeslag og i alt 104 lokallag (inkludert raselag, gjeterhundlag og beitelag som har egne nettsider under NSG-domenet) på nett.

Arbeid med media

NSG har ingen egen pressesjef, men redaktøren har, i samarbeid med styreleder og generalsekretær, i hovedsak tatt hånd om den proaktive funksjonen mot eksterne medier. Småfenæringen har svært mange gode saker «å selge» - og vi skulle gjerne ha styrket dette arbeidsområdet i samarbeid med fylkeslag og lokallag. Men med begrensende ressurser gjør vi så godt vi kan og leter etter gode synergimuligheter i forhold til etablert kommunikasjonsvirksomhet; dvs. først og fremst Sau og Geit.

Kommunikasjonsplan

Det ble ved inngangen til 2017 igangsatt et arbeid for å evaluere og revidere NSGs kommunikasjonsplan. Arbeidet ble etter sommerferien lagt foreløpig i bero fordi styret ønsket å prioritere enda viktigere saker, nemlig de fire satsingsområdene «Forbedre økonomien i småfeholdet», «Øke medlemstilslutning i NSG», «Sikre beiteretten i utmark» og «Øke bruk av gjeterhund i praktisk småfehold».

Profilering

Organisasjonen jobber fortløpende med profilering og medlemsverving. Det er hvert år mange ulike arrangement hvor lokallag og fylkeslag gjør en stor innsats for å profilere NSG.

Vi har en løpende prosess med å fornye profileringsmateriellet vårt. Det mest brukte for tiden er profileringsseilet med NSGs logo, som leveres i metervis. Dette er distribuert til fylkeslagene, og blir sendt ut til lokallag på forespørsel, og til ulike arrangement i regi av organisasjonen.

Når det gjelder NSGs profilmateriell på klesfronten, vedlikeholdes fortløpende lageret av t-skjorter, kjeledresser og caps. Ellers registrerer vi en positiv tendens til at flere fylkeslag, lokallag og gjeterhundlag/-nemnder går til innkjøp av eget profilmateriell og ulike klesplagg med NSGs logo og lokal tekst, illustrasjon og/eller logo. På denne måten bli organisasjonen og næringa markedsført i stadig flere fora og overfor nye målgrupper.

Kurs og opplæring

Sauehold gjennom året

I mars 2016 lanserte Studieforbundet Næring og Samfunn i samarbeid mellom NSG et internettbasert introduksjonskurs om praktisk sauehold. Det fikk tittelen «Sauehold gjennom året» og består av 8 moduler, et kurshefte, demonstrasjonsvideoer og oppgaver. Kurset er ikke et fagkurs som gir kompetanse som småfeprodusent, men det gir en generell innføring for personer som ønsker å tilegne seg grunnleggende kunnskaper om sauehold.

«Sauehold gjennom året» er bl.a. blitt markedsført via medlemsbladet og NSGs nettsider, samt gjennom Studieforbundet Næring og Samfunns egne markedsføringskanaler.

49 deltakere har nå totalt gjennom-

SUPERVERVER: Hanne –Elise Lindal fra Sør-Jæren Sau og Geit ble superverver i 2017 med 10 vervede medlemmer. Foto: Anne-Cath. Grimstad

ført kurset, 8 av dem i 2017. 23 deltakere er registrert med medlemsnummer i NSG, de øvrige kommer fra andre miljø. Kvinner er i flertall, da deltakermassen består av 26 kvinner og 19 menn.

Medlemsverving

Å holde fokus på medlemsverving er meget viktig for organisasjonen, og er også det ene av NSGs fire vedtatte satsingsområder. I 2017 sørget 114 ulike ververe i hele NSG-organisasjonen for 195 nye medlemmer som har innbetalt kontingent, og dermed er godkjente vervinger. Registrering av vervekampanjen 2017 ble avsluttet 16. november 2017. Godkjente vervinger registrert etter denne dato vil komme med på statistikken for 2018.

Årets superverver 2017, Hanne-Elise Lindal, Sør-Jæren Sau og Geit / Rogaland, har vervet 10 nye medlemmer. Hun vil bli invitert til NSGs årsmøte 14.mars 2018, hvor hun vil motta en gave for sin iherdige innsats.

På de neste plassene av dyktige ververe kom:

Hallvard Veen	8	Bjerkreim Sau og Geit / Rogaland
Anne Schea Buer	6	Søndre Akershus Sau og Geit / Akershus
Sven Erik Rasmussen	6	Hadeland Sau og Geit / Oppland
Roger Bakk	5	Smøla Sau og Geit / Møre og Romsdal
Eli Horsberg	5	Bindal Sau og Geit / Nordland
Frank Røym	5	Soknedal Sau og Geit / Sør-Trøndelag
Erlend Brattabø	4	Jondal Sau og Geit / Hordaland
Mathilde Solli Eide	4	Eide Sau og Geit / Møre og Romsdal
Kåre Hole	4	Radøy Sau og Geit / Hordaland
Roar Larsen	4	Forsand Sau og Geit / Rogaland

6. Utmark/beitebruk

Innledning

Beiting i utmark er fundamentet for produkt- og verdiskapningen i sauenæringa. Vi produserer ren norsk mat på fornybare og miljøvennlige beiteressurser i utmarka. Mange steder i bygde-Norge er man helt avhengig av beiteressursene i utmarka for å kunne drive jorda og leve på små bruk med lite dyrka mark. Beite på inn- og utmark danner grunnlaget for den tjenesteytingen beitenæringen representerer, så vel som en vesentlig betydning for biologisk mangfold, kulturlandskap, levende bygder og reiseliv.

Kari Anne Kaxrud Wilberg kom i mars 2017 tilbake i 80 % stilling som beite- og utmarksrådgiver, og Erica Hogstad Fjæran avsluttet sitt vikariat i stillingen samme måned. Etter dette hadde hun en 20% prosjektstilling for å ferdigstille to pågående småprosjekter frem til utløpet av juli.

Viktige arbeidsoppgaver innen utmark og beitebruk er knyttet til: Arealbruk i beiteområdene, oppfølging av politiske signaler og prosesser, høringer, oppfølging av enkeltsaker vedrørende beitebruk og beiterett, generell rovviltproblematikk, hundeangrep på sau, dyrevelferd og helse, bistand til beitelag, beitebruksplaner og verdien av utmarksbeiter, representere NSG i ulike fagforum tilknyttet utmark, samt annet organisasjonsarbeid.

Beitesesongen 2017

Fjorårets beitesesong var utfordrende mange steder i landet. Vi driver utmarksbeite i et langstrakt land, noe som naturlig vil innebære både lokal og regional variasjon. Beitesesongen var derfor bedre enkelte steder enn andre, samtidig som at noen hadde dårlig vær som førte til redusert tilvekst på lamma.

Mange områder hadde en kald vår, der snøen lå noe lenger enn ideelt for å få en god start på beitesesongen, og dyra måtte holdes på innmark lenger enn normalt etter lamming. Andre rapporterte om store isbrannskader på dyrkamarka, som også førte til utfordringer i oppstarten av beitesesongen og

reduserte avlinger til vinterfôr og høstbeite på innmark. Mange steder i landet var det unormalt mye nedbør i perioder, med utfordringer på blant annet innhøsting av grovfôr.

Slaktevektene

Slaktestatistikk for perioden 3. juli - 8. oktober 2017 viser at slaktevektene i snitt ble redusert med 0,6 kg på landsbasis, sammenlignet med 2016. Alle fylker hadde en nedgang i slaktevekter. Det er nok sammensatte årsaker til dette. I tillegg til dårligere beitesommer i en del fylker, var det også dette året en veldig bratt prisløype for å dekke opp etterspørselen i den såkalte «høysesongen for lammekjøtt». I tillegg har det blitt generelt oppfordret til å levere lettere lam pga. den anstrengte markedssituasjonen.

Rovvilt

Også rovvilt påvirker beitedyra og beitebrukeren gjennom beitesesongen, ogt utgjør en merkbar trussel for sauen i utmarka. De foreløpige tallene fra organisert beitebruk viser at totaltapet har gått noe opp igjen fra et meget godt år på landsbasis i 2016. I 2016 hadde næringa nemlig den laveste tapsprosenten siden 1995, og de tre siste årene viser en reduksjon i tapsprosent på fylkesnivå i stort sett alle fylkene i landet. Det var også en reduksjon i antall dyr tapt totalt på landsbasis.

Statistikk fra Miljødirektoratets Rovbase viser imidlertid at man i 2017 hadde en økning i antall dyr drept og erstattet til rovvilt, sammenlignet med 2016. Økningen gjelder både ulv, jerv og gaupe.

Det er viktig å huske at de aller fleste sauene kommer fyldige og tilfredse ned fra en lang beitesesong i skog og fjell. Samtidig må næringa innad vise solidaritet med de som har tap til rovvilt. Det er en mager trøst for bønder med store rovvilttap at landsgjennomsnittet går ned. I tillegg opplever mange bønder at det ikke er samsvar mellom erstatningen som utbetales for rovdyrtap, og hva de mener kan tilskrives rovdyrtap. Her er det store gap og mørketall mellom dokumenterte tap fra SNO, Fylkesmennenes erstatningsutbetalinger, og bøndenes erfaringsbaserte kunnskap om rovviltangrep og tap i utmark.

Annet arbeid

Av utmarksrelaterte saker ble det gjennom hele året arbeidet med ulike saker knyttet til ulv, noe som skiller seg tydelig ut fra tidligere år. Vi hadde også stort påtrykk av enkeltsaker knyttet til beiterettigheter og problematikk rundt manglende gjerdehold. Høsten 2017 hadde vi dessuten flere henvendelser om tap av sau på innmarksbeite til hund, flere steder i landet.

Utmarksrådet

Utmarksrådets virksomhet er hjemlet i Strategiplan 2012-2019 og i RNU-instruks fastsatt av styret i NSG: «Utmarksrådet skal komme med innspill på tema som går på beitebruk og utfordringer knytt til utmarksforvaltning.»

I 2017 ble det avholdt tre telefonmøter i utmarksrådet med 21 saker på sakslista. Om det var få saker i selve rådet, har likevel både utmarksrådsleder og øvrige medlemmer vært involvert i et stort antall saker i 2017. Utmarksrådets leder har vært tett involvert i brevskriving om ulvesaken i Hurdal/Hadeland og Toten, og har gitt skriftlige innspill i andre utmarksrelaterte saker også. Utmarksrådets leder og sekretariat har dessuten representert organisasjonen og fagfeltet i ulike fora gjennom året, og hele utmarksrådet var til stede på Rovviltseminaret FKT-prosjektet arrangerte på Thon Hotell Opera i november.

10. april fikk NSG tilsendt brev fra Klima- og Miljødepartementet med orientering om at arbeidet med de 49 omgjøringssakene etter Krokann-dommen hadde strukket ut i tid pga. stor arbeidsbelastning i departementet med ulv. Saken ville imidlertid avgjøres innen rimelig tid. Sakene ble ikke ferdigbehandlet i departementet innen utgangen av 2017.

NSG har et tett samarbeid med Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag i forbindelse med rovviltarbeid og annet utmarksrelatert arbeid. Der det er hensiktsmessig samarbeider organisasjonene også om høringsuttalelser. Dette er noe vi vil fortsette med også i 2018.

FKT-prosjektet ved prosjektleder Per Fossheim har en aktiv rolle i rovviltarbeidet når det kommer til forebyggende og konfliktdempende arbeid.

Høringer

Høringsuttalelser angående utmark legges ut på våre hjemmesider under fanen «Beitebruk og høringsuttalelser». NSG har avgitt fire utmarksrelaterte høringsuttalelser i 2017:

- Høring på innspill knyttet til evaluering av regional rovviltforvaltning og forvaltning av kongeørn.
- Høring om forslag til endring av rovviltforskriften – lisensfellingsperiode ulv innenfor ulvesonen
- Høring på forlag til lovendring av naturmangfoldloven - ulv
- Høring om endring i rovviltforskriften – skadefelling kongeørn – kongeørnprosjekter

Holdningskampanjen «God dyrevelferd for alle»

Hundeangrep på beitende sau, både på innmark og utmark, er et økende problem, og NSG mottar årlig en rekke henvendelser knyttet til

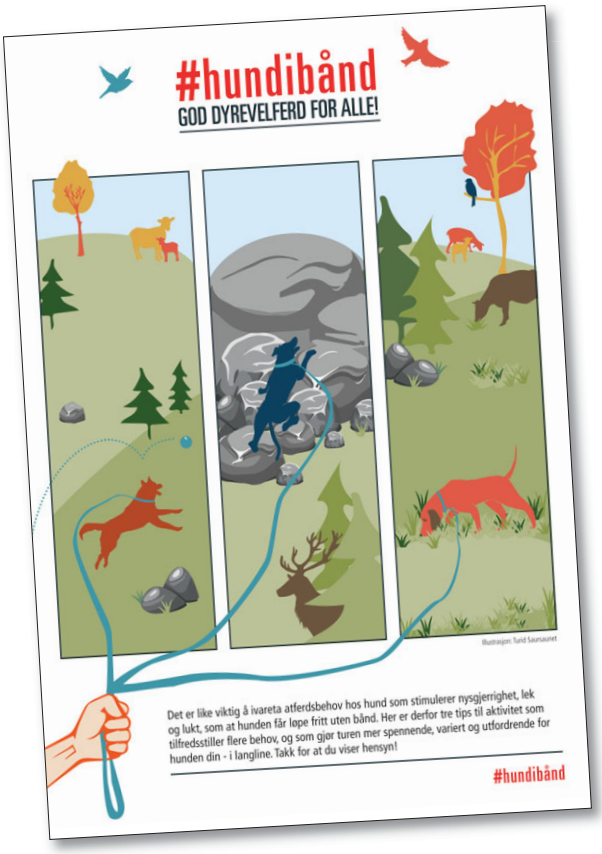

dette. Vettskremte og jagede dyr gjenfinnes med stygge bittskader, enkelte er drept og andre må avlives grunnet skadeomfang. Dette skaper en unødvendig risiko forbundet med sau på beite, og dessverre skyldes det ofte uaktsomhet hos hundeeier, som verken overholder båndtvang eller dyrevelferdslov.

NSGs holdningskampanje «God dyrevelferd for alle» ble gjennomført for 3. år på rad i 2017. Fokus i kampanjen for 2017 handlet om å tilfredsstille hundens atferdsbehov gjennom øvelser i langline. Ved siden av joggeturer, sykling og svømming med hund, bør treningen også stimulere sansene, gi sosial omgang, og utfordre hunden mentalt. Våre forslag til øvelser er utarbeidet av to etologer med stor kompetanse på hund, og tilfredsstiller flere av hundens atferdsmessige behov.

Informasjonsmateriell ble distribuert på samme måte som i 2016, hvor artikkel, flyer og plakat og initiativ atter ble godt mottatt av dyr- og utmarksrelaterte instanser. NSG ser at det er et stort behov for en kontinuerlig prosess på forebyggende arbeid opp mot båndtvang og hundeangrep på sau.

Skrantesjuke - CWD - Chronic Wasting Disease

Skrantesjuke er en smittsom og dødelig sykdom som kan smitte mellom ulike typer hjortehvilt som elg, hjort, rein og rådyr. I 2016 ble det påvist to typer skrantesjuke (CWD) i Norge. Hos villrein i Nordfjella i Sogn og Fjordane er det påvist en type som er lik den smittsomme typen som har spredd seg i Nord-Amerika.

Tilfellene av skrantesjuke som er funnet i Selbu i Sør-Trøndelag er annerledes, og det er så langt uavklart om denne er smittsom, eller om den kan opptre spontant uten å smitte videre. Mattilsynet opprettet to CWD-soner, sone 1. Nordfjella og sone 2. Selbu.

I juni 2017 ble det innført forbud mot slikkesteiner som er tilgjengelige for hjortedyr i CWD-sonene, jmf. «Forskrift om soner ved påvisning av CWD». Årsaken er at beitenæringas saltsteiner og salteplasser fungerer som smittespredningspunkter for sykdommen. I tillegg til selve slikkesteinen, inneholder bakken salt som hjortedyr spiser når steinen er borte. Smittestoff kan finnes både på saltstein og på bakken.

Norsk Sau og Geit og faglaga (NB og NBS) fikk imidlertid sammen gjennomslag i Mattilsynet for skjerming av saltplasser i sone 1. Nordfjella, og fikk dermed fortsette med beiting og salting av sau innenfor CWD-sonen her

Mattilsynet skulle dekke kostnaden med grinder, men det viste seg etter hvert at grindene som ble brukt, måtte utbedres. Det ble satt av 3 mill. over jordbruksavtalen som skulle kompensere beitebrukerne for jobben med oppsett av grinder, som ble utført på dugnad. Dette medførte mye ekstra arbeid, og det er også usikkert om alt kom på plass før vinteren.

Møter med forvaltningen

NSG hadde, sammen med faglagene, et fellesmøte med Klima- og Miljødepartementet og Landbruks- og Matdepartementet 23. juni, hvor organisasjonene møtte klima- og miljøminister Vidar Helgesen og landbruks- og matminister Jon Georg Dale. Tema for møtet var den daværende pågående skadesituasjonen med ulv i Hurdal/Gran, samt i Ringebufjellet i Oppland.

Kontaktutvalget for rovvilt

Kontaktutvalget for rovvilt (KU), er en møtearena for beitebruk, jakt, friluft, forvaltning og verneinteresser som legger opp til debatt og problemløsning knyttet til rovdyrforvaltning. Årlig arrangeres det to møter, hvorav det ene er et møte/fagseminar som avholdes ved Gardermoen. Det andre er et møte i kombinasjon med ekskursjon til aktuelt sted i landet hvor det finnes spesielle rovdyrutfordringer og prosjekt knyttet til rovdyr og beitedyr, eller en forskningsinstitusjon. NSG er fast deltaker i KU, og deltok ved begge årets møter i 2017.

Det første møtet ble avholdt på Gardermoen 22. - 23. mars, det andre møtet ble avholdt i Trondheim 29. - 30. august. Under det siste fikk KU omvisning hos Norsk institutt for naturforskning i Trondheim, med besøk på genetikklabben og «grovlabben» hvor vi bl.a. fikk se «vaffeljerven» fra Granåsen, som nylig hadde blitt avlivet.

Under disse møtene blir det holdt presentasjoner fra Klima- og Miljødepartementet og Miljødirektoratet, i tillegg til ulike forskningsinstitusjoner. Man prøver også å utarbeide felles uttalelser. I 2017 ble det laget en felles uttalelse fra KU om å øke FKT-potten. På møtet i august la derimot organisasjonene på vernesiden fram et forslag til uttalelse om ulovlig jakt på ulv, som ikke ble vedtatt. De øvrige representantene i KU mente det var unødvendig med en slik uttalelse, da

«Ulvemøte» med forvaltningen i juni. F.v. Vidar Helgesen (KLD), Merete Furuberg (NBS), Einar Frogner (NB), Kjell Erik Berntsen (NSG), John Petter Løvstad (NBS), Jon Georg Dale (LMD) Foto: Lars Erik Wallin

alle organisasjonene forholder seg til Norges lover, og ikke støtter opp om kriminelle handlinger.

Fagdag «Bærekraft i beitenæringa»

21. juni 2017 arrangerte NSG, sammen med Animalia, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag fagdagen «Bærekraft i beitenæringa», med tema «Dyrevelferd hos sau i utmark». Fagdagen ble arrangert i lokalene til Norges Bondelag, og arrangementet ble i tillegg streamet live. Målsettingen med dagen var å spre kunnskap om beitedyr og beitebruk i Norge til målgruppene media, embetsverk, miljøorganisasjoner, politikere og alle andre som har interesse av beitebruk i utmark.

Organisert Beitebruk

Offisiell statistikk for Organisert beitebruk er samlet inn av Landbruksdirektoratet. Tabellen til høyre viser landsoversikt fordelt på fylker for beitesesongen 2017, (tabell per. 22.1.2017).

OBB-statistikken på beitelagsnivå blir etterhvert publisert av Landbruksdirektoratet på NIBIO's hjemmesider.

I tillegg bearbeider NIBIO's avdeling for kart og statistikk den årlige beitestatistikken. Basert på tall beitelagene melder inn, produseres kart og annen statistikk som publiseres på NIBIO's hjemmesider:
www.skogoglandskap.no/temaer/beitebruk_og_seterdrift

FKT-prosjektet

FKT-prosjektet er et samarbeid mellom Norsk Sau og Geit (NSG), Norges Bondelag (NB) og Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS). FKT-forkortelsen henvisninger til forskriftene for Forebyggende og Konfliktdempene Tiltak mellom sau og rovvilt. Prosjektet arbeider med fellestiltak innen FKT-området for de tre samarbeidene organisasjonene.

Dialog er en forutsetning for konfliktdemping, og prosjektet forsøker å skape fellesarenaer mellom de ulike aktørene innen beitebruk- og rovviltspørsmål. Styrket kontakt og bedre dialog åpner for en bedre rolle-

Fylkes/Landsoversikt

Organisert beitebruk
Landsoversikt (TF75)
Søknadsomgang: RMP og OBB 2017

Beiteåret: 2017
Rapportdato: 22.01.2018

Nr	Fylke Navn	Sluppet Sau	Sluppet Lam	Sluppet Storfe	Sluppet Geit	Tapt Sau	Tapt Lam	Tapt Storfe	Tapt Geit	Tapsprosent Sau	Tapsprosent Lam	Tapsprosent S+L	Tapsprosent Storfe	Tapsprosent Geit	Beitelag Totalt	Antall lag med Sau	Antall lag med Lam	Antall lag med Storfe	Antall lag med Geit
01	Østfold	834	1 015	30	0	55	91	0	0	6,59	8,97	7,90	0,00	0,00	2	2	2	2	0
02	Oslo og Akershus	4 422	6 951	475	0	167	501	1	0	3,78	7,21	5,87	0,21	0,00	5	5	5	4	0
04	Hedmark	38 668	65 752	8 994	1 119	1 248	5 519	57	2	3,23	8,39	6,48	0,63	0,18	59	55	55	42	8
05	Oppland	92 179	160 383	21 962	1 929	2 307	8 512	65	22	2,50	5,31	4,28	0,30	1,14	88	77	77	71	14
06	Buskerud	27 804	48 606	4 350	278	603	2 386	21	1	2,17	4,91	3,91	0,48	0,36	30	30	30	15	1
07	Vestfold	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0	0	0	0
08	Telemark	16 183	28 774	718	1 329	349	1 441	2	1	2,16	5,01	3,98	0,28	0,08	18	18	18	3	1
09	Aust-Agder	5 679	9 577	0	0	191	881	0	0	3,36	9,20	7,03	0,00	0,00	14	14	14	0	0
10	Vest-Agder	13 757	21 259	1 088	98	381	1 305	8	6	2,77	6,14	4,81	0,74	6,12	18	18	18	7	3
11	Rogaland	46 365	69 345	849	92	975	2 916	9	7	2,10	4,21	3,36	1,06	7,61	46	46	45	10	2
12	Hordaland	51 346	82 842	5 637	659	1 120	3 519	41	20	2,18	4,25	3,46	0,73	3,03	94	94	94	41	13
14	Sogn og Fjordane	64 308	104 237	13 275	5 146	1 535	5 154	105	97	2,39	4,94	3,97	0,79	1,88	110	110	110	87	26
15	Møre og Romsdal	36 385	55 361	5 762	1 495	835	4 344	22	12	2,29	7,85	5,64	0,38	0,80	48	48	48	34	11
16	Sør-Trøndelag	48 328	78 495	4 227	55	1 566	6 764	14	0	3,24	8,62	6,57	0,33	0,00	53	50	50	35	3
17	Nord-Trøndelag	27 463	46 512	2 141	675	1 461	5 585	11	10	5,32	12,01	9,52	0,51	1,48	36	35	35	23	6
18	Nordland	61 097	98 018	4 296	1 797	2 253	8 200	25	11	3,69	8,37	6,57	0,58	0,61	64	64	64	38	8
19	Troms	23 024	38 704	1 314	946	691	2 861	8	4	3,00	7,39	5,75	0,61	0,42	28	28	28	15	5
20	Finnmark	7 228	11 458	50	0	324	1 101	0	0	4,48	9,61	7,63	0,00	0,00	11	11	11	1	0
	Sum hele landet	**565 070**	**927 289**	**75 168**	**15 618**	**16 061**	**61 080**	**389**	**193**	**2,84**	**6,59**	**5,17**	**0,52**	**1,24**	**724**	**705**	**704**	**428**	**101**

forståelse, samtidig som beitebruket framstår mer samlet og med felles mål.

Prosjektet bistår beitebrukere og organisasjoner gjennom dialogmøter, foredrag, seminarer, rådgiving, prosjektstøtte og kurs i de delene av landet som har tap av sau til fredet rovvilt. Det siste året har prosjektleder Per Fossheim holdt ca. 20 foredrag med til sammen ca 1000 deltakere. Prosjektet arrangerte også «Beiteseminar med rovviltfokus» i Oslo.

En betydelig kompetanse om norsk beitedyr- og rovviltforvaltning er bygget opp. I samarbeid med andre aktører, både innenfor og utenfor fagfeltet, forsøker prosjektet å spre informasjon og øke forståelsen for roller og ansvarsforhold i rovviltforvaltningen.

Beredskapsplaner har en viktig rolle i å forebygge rovviltulykker. Erfaringsgrunnlag fra de tre siste års større rovviltulykker er sammenstilt, og det lages et utkast til hvordan eksisterende beredskapsplaner kan forsterkes. Planene videreutvikles på eksisterende strukturer i beite/sankelag, med mål om styrket dyrevelferd og mer effektiv gjennomføring av skadefelling. Forsøkene gjennomføres i områder hvor det erfaringsmessig kan inntreffe rovviltulykker.

Prosjektet er videreført i 2018.

Juridiske tjenester

Mange av sakene våre medlemmer strever med, krever juridisk bistand, og vi opplever at mange tar kontakt med våre samarbeidsadvokater for spørsmål og eventuell rettshjelp. Spesielt gjelder dette saker knyttet til beite- og utmarksrettigheter. Tilbakemeldingen fra advokatene har også vært bra.

NSG har nå avtaler om juridiske tjenester for medlemmene med tre firmaer. De to advokatfirmaene Kindem & Co og Blikra, Slotterøy & Fonn AS er tilgjengelig for henvendelser fra hele landet, mens advokatfirmaet Haakstad & Co har Agderfylkene og Telemark som dekningsområde. Utover tjenester for enkeltmedlemmer, belyser også disse samarbeidspartene aktuelle problemstillinger gjennom artikler i medlemsbladet.

Samarbeidsadvokatene er også tilgjengelig for møter og kurs, dersom dette skulle være ønskelig. Første halvtime med advokathjelp er gratis, og mange opplever at sakene løser seg allerede her.

Sikkerhet og kommunikasjon – Sikringsradioen A/S

Sikringsradioen AS, med varemerkenavnet SRadioen, er et moderne kommunikasjons- og beredskapsverktøy som er veldig aktuelt for småfeholdere og beitebrukere. SRadioen er også et viktig verktøy i fiskeoppdrettsnæringen.

NSG har siden 1988 vært med som eierorganisasjon i Landbrukets Sikringsradio sammen med Norges Skogeierforbund, Norges Bondelag og Norsk Landbrukssamvirke. NSG prioriterer arbeidet med sikringsradioen og ser dette som et ledd i det viktige HMS-arbeidet i næringen.

Sikringsradioens styre har i 2017 hatt 5 møter. NSGs aksjepost i Sikringsradioen A/S er på 20 %. Sikringsradioen har egen hjemmeside: *www.sikringsradioen.no*.

Beitenæringen er et stadig viktigere satsningsområde for Sikringsradioen framover, og det har vært godt samarbeid med beite-/sankelag omkring i landet i 2017, med et stort engasjement på oppgraderinger og nyetableringer. Ikke minst i forbindelse med ekstremvær og skogbranner de senere årene har det vist seg at slike private nett kan være et svært nyttig hjelpemiddel når telefonsystemene er ute av drift. Sikringsradioen blir også sett på som et nyttig supplement av de ulike nødetatene i landet.

7. Avl og semin på sau

Avlsrådet for sau

Avlsrådet for sau hadde et todagersmøte i juni 2017, samt et e-postmøte i juni og et i oktober. Det er protokollført 24 saker, og fullstendig referat ligger på hjemmesiden under Sau/Avlsrådet for sau. Noen av de viktigste sakene er

1) Ny organisering av tillitsapparatet for saueavl (sak 3/2017)
2) Innføring av optimumsegenskaper (lammetall, sak 6 og 22/2017, og fødselsvekt, sak 7 og 22/2017)
3) Granskingstilskudd til de ulike rasene (farga spæl og sjeviot, sak 5)
4) Obligatorisk gentesting av ringværene (sak 24/2017)

Avlsstatuetten

Avlsstatuetten tildeles den beste avkomsgranskede væren som er minst 4,5 år ved tildelingen. Avlsrådet har utarbeidet regler med krav som må oppfylles for å delta i konkurransen.

Avlstatuetten for beste NKS-vær 2017 tildeles Elin og Pål Grev, Vågå, for NKS-væren 201320624 Fjellmo. Foto: Pål Godager

Avlstatuetten for beste vær 2017 tildeles **Elin** og **Pål Grev**, Vågå, medlem i ring 41 Oppland, avdeling Vågå, for NKS-væren **201320624 Fjellmo.**

Utmerkelsen for beste vær 2017 innen rasen spælsau tildeles **Magne Heggset**, Surnadal, medlem i ring 189 Surnadal spælværring, for væren **201362334 Vinni.**

Utmerkelsen for beste vær 2017 innen rasen sjeviot tildeles **Bente Marie Marktun**, Hauglandshella, medlem i ring 141 Bergensområdet sjeviot, for væren **201350510 Pedro**.

Forskning og utvikling

Gentesting og genomisk seleksjon

Vi har fått et stort forskningsprosjekt på sau om genomisk seleksjon. Prosjektet startet våren 2017 og avsluttes 2020. Budsjettet for prosjektet er på 15 millioner kroner, og vi har fått 7,5 millioner i støtte. Samarbeidspartnerne våre i prosjektet er AgResearch i New Zealand og NMBU på Ås, og også BioBank på Hamar. BioBank sender ut prøvetakingsutstyr, mottar prøvene fra felten og utvinner DNA av prøvene. AgResearch analyserer DNAet.

Våren 2017 kunne alle NKS-og spælringer sende inn prøve for gentesting av alle værene som ble brukt i paringssesongen 2016. Resultatene viste at vi har god kontroll med mutasjonene vi analyserer for i avlsarbeidet vårt (myostatinmutasjonene på NKS og spæl, finnegenvarianten og gult fett).

Det står dessverre dårligere til når det gjelder kontroll med farskapet til lammene. Nesten 10 % av de testede lammene har en annen far enn den som er registrert i Sauekontrollen. Vi må sette inn innsatsen på to områder:

1) Prøve å få redusert feilregistreringene, og
2) Sørge for at vi ikke bruker prøveværer med feil far i avlsarbeidet.

Høsten 2017 ble alle ringene, også sjeviot og pelssau, pålagt å genteste alle prøveværer og alle eldre værer som ikke var testet tidligere. Alle raser som inngår i det organiserte avlsarbeidet i regi av NSG har derfor nytte av prosjektet, ikke bare NKS.

Ullkvalitet på spæl

NSG bidrar i KRUS-prosjektet, et stort prosjekt om ullkvalitet og bruk av norsk ull. Alle spælringene ble oppfordret til å ta ullprøve av alle prøveværer og eldre værer i væreringene og sende disse til NSG. Vi bearbeider prøvene og videresender dem til Sverige for karakterisering i et såkalt OFTA-apparat, og så sammenstiller vi resultatene.

Holdbarhet

NSG deltar i et internasjonalt forskningsprosjekt, SUSSHEP, sammen med Irland, Skottland og Frankrike. Vi leder ett av delprosjektene: «Holdbarhet på søyer.»

Kåring

Kåringsreglene ble endret før sesongen 2016, for alle raser. De fleste av «småraselagene» var misfornøyde med endringene. I 2017 gikk vi tilbake til hovedelementene i de gamle reglene, med poeng for kropp, bein, ullkvalitet, ullmengde og rasepreg for disse rasene. Kåringskandidater fra bevaringsverdige rasene må være «rasegodkjent» for å kunne bli kåra.

Det ble i 2017 stilt 10 392 værlam til kåring, og av disse ble 79 % kåra på ordinært vis, 3 % ble kåra på dispensasjon og 18 % ble vraka. Tilsvarende tall i 2016 var 10 199 stilte, 79 % kåra ordinært, 4 % kåra på dispensasjon og 17 % vraka.

Avkomsgransking

Det ble høsten 2017 utregnet offisielle indekser på 2 096 prøveværer. Fordeling på raser og sammenligning med 2016 framgår av tabellen nedenfor.

Rase	2017	2016
NKS	1729	1727
Spæl	260	261
Sjeviot	51	52
Pelssau	49	45
Kjøttsau	7	15
Sum	**2096**	**2100**

Væreringene får utbetalt granskingstilskudd for værer som oppfyller kravene som er satt av Avlsrådet for sau. For første gang vil tilskuddet også bli gjort avhengig av at ringen/-avdelingen har registert de nye obligatoriske registreringene: fødselsesvekt

Bedømte værlam ved kåring, fordelt på rase

Rase	Utstillere	Dømte lam	Kåra ordinært	Kåra på disp.	Vraka
NKS	1087	6917	83 %	0 %	17 %
Spæl (kvit)	233	1100	70 %	3 %	27 %
Farga spæl	152	482	69 %	17 %	14 %
Gmlnorsk spæl	105	479	69 %	1 %	29 %
Pelssau	52	322	78 %	6 %	16 %
Blæset	72	191	76 %	15 %	9 %
Sjeviot	58	184	80 %	2 %	17 %
Svartfjes	37	127	58 %	31 %	11 %
Suffolk	41	120	66 %	15 %	19 %
Grå trønder	19	113	65 %	19 %	16 %
Rygja	25	98	95 %	3 %	2 %
Texel	16	53	34 %	42 %	25 %
Fuglestadbroget	17	47	85 %	11 %	4 %
Nor-X	19	45	51 %	27 %	22 %
Steigar	8	38	71 %	13 %	16 %
Gmlnorsk sau	8	38	61 %	21 %	18 %
Dala	6	15	27 %	60 %	13 %
Charollais	9	12	58 %	8 %	33 %
Shropshire	4	10	20 %	80 %	0 %
Dorset	1	1	100 %	0 %	0 %
Landet		**10 392**	**79 %**	**3 %**	**18 %**

og spenestørrelse. Kravet er minst 75 % oppslutning i 2017, for å få fullt tilskudd. Tildelingen per værering er ikke klart ennå.

Vi har satt av 4.000.000 kr til utbetaling av granskingstilskudd/ registreringstilskudd. Totalbeløpet er i samme størrelsesorden som tidligere år.

Avlsmessig framgang

Når vi regner avlsverdier (indekser) på dyra, får vi også beregnet den avlsmessige framgangen fra årgang til årgang. Disse resultatene bruker vi til å vurdere om avlsarbeidet har den effekten det bør ha, og om endringene i vektlegging mellom egenskapene får den forventede effekten. Vi har mange egenskaper og 4 raser, så det blir for mye å gå i detaljer på alt og alle her. Avlsverdiene over tid ligger åpent for alle på www.saueavl.nsg.no/Avlsframgang. Du finner både indekstall og reelle verdier (kg slaktevekt, antall fødte lam osv).

Lammetallet

Ettersom lammetall på NKS har vært mye diskutert og Avlsrådet har satt inn tiltak for å stabilisere lammetallet, presenterer vi utviklingen for alle avkomsgranska værer født i årene 2000-2016.

Vi ser at den genetiske økningen var stor i åra fra 2000 og fram til 2011, men etter det har nivået vært ganske konstant. Det ser altså ut til å tiltakene som har blitt satt inn, reduksjon i vektleggingen av lammetall i O-indeksen og reduksjon av finnegenvarianten, virker.

Vi har i 2017 satt inn ytterligere tiltak, der vi «straffer» dyr som har høy eller lav indeks for lammetall i O-indeksen. Målet er å prioritere dyra som har en avlsverdi rundt gjennomsnittet i dagens NKS-populasjon.

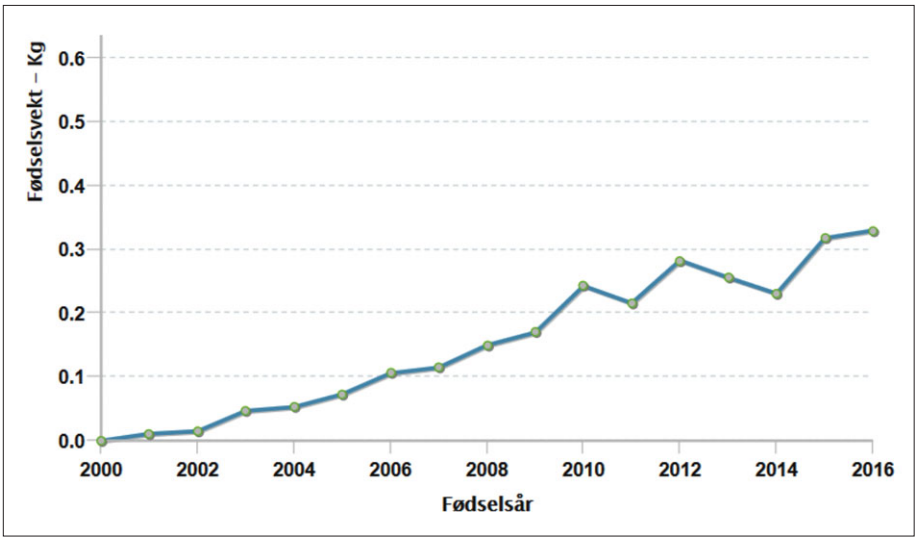

Genetisk utvikling i fødselsvekt for NKS-værer født 2000-2016

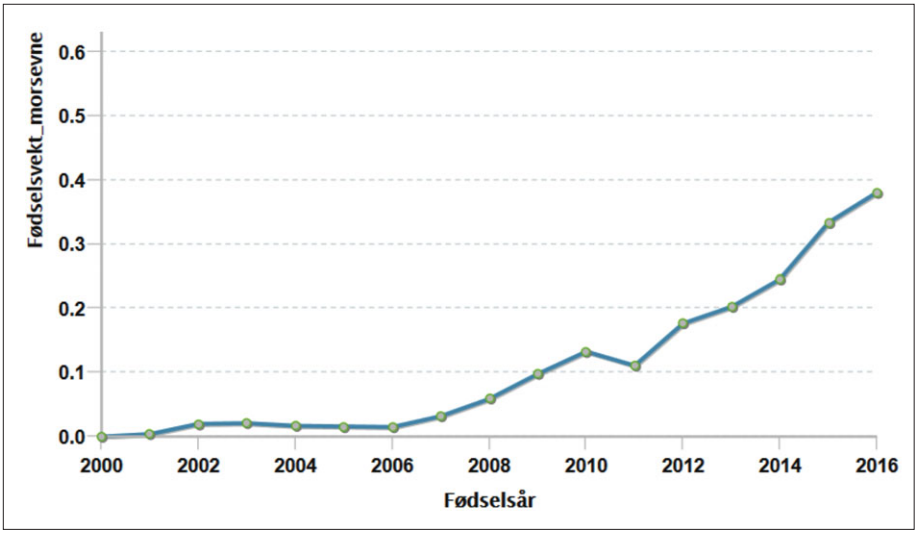

Genetisk utvikling i fødselsvekt / morsevne for NKS-værer født 2000-2016

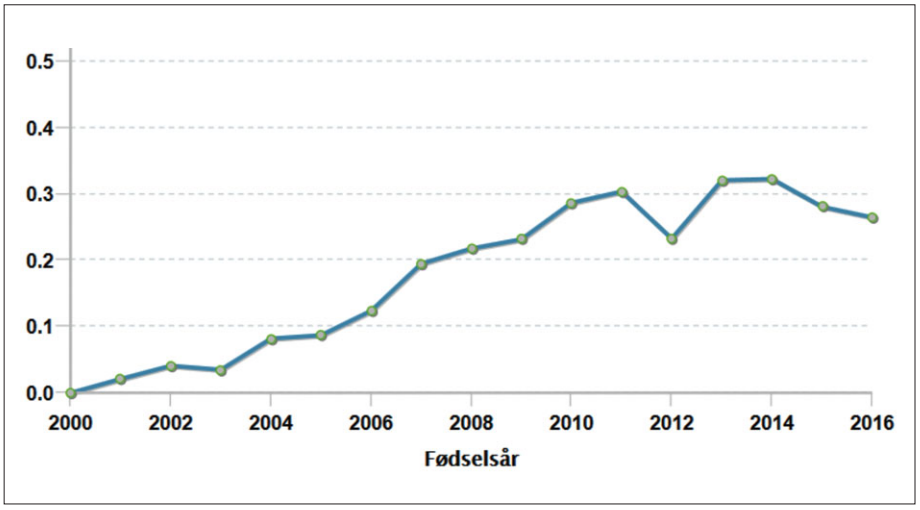

Genetisk utvikling i lammetall for NKS avkomsgranska værer født 2000-2016.

Fødselsvekt

I 2017 inkluderte vi for første gang fødselsvekt i avlsarbeidet vårt. Figurene over viser utviklingen hos NKS for lammets egne gener for å vokse fram til fødsel, og for søyas påvirkning av lammets fødselsvekt gjennom et godt livmormiljø.

Vi må legge sammen endringen som skyldes tilvekstgenene i lammet selv, og endringen som skyldes moras livmormiljø. Økningen blir da 0,7 kg siden 2000. I den siste halvdelen av perioden har økningen vært spesielt stor i morsevne-delen.

Årsaken til at fødselsvekta øker, selv om vi ikke har det med i avlsmålet, skyldes at fødselsvekt har genetiske

korrelasjonen (arvelige sammenhenger) med andre egenskaper som vi ønsker framgang for. Økt tilvekst etter fødsel øker fødselsvekta, og økt melkeproduksjon bedrer livmormiljøet.

Fødselsvekt er nå inne i avlsmålet som en optimumsegenskap, der dagen nivå anses som optimum. I løpet av 2-3 år ser vi om dette endrer den genetiske trenden vi har hatt de siste årene.

Bærekraftig avlsarbeid

Et av elementene i et bærekraftig avlsarbeid er å realisere god avlsframgang uten å øke innavlsgraden for mye. Innavlsøkningen bør ikke være mer enn 0,5-1,0 % per generasjon. Figuren til høyre viser innavlsøkningen fra årgang til årgang. Vi ser at vi klarer å holde innavlsøkningene innenfor det forsvarlige for alle rasene vi arbeider med.

NKS er en stor populasjon, og med reglene vi har for inntak av værer til semin, påsett av prøveværer med tilskudd osv, ligger innavlsøkning rundt 0,5 % per generasjon. Antall nye seminværer er omkring 20 i året, 60 per generasjon, og så lenge vi passer på at vi har spredning på fedrene, går det fint.

Spælsauen er en mindre populasjon. Vi prøver, som på NKS, å få størst mulig avlsframgang, og semin er et viktig verktøy. På spæl har vi 6-7 nye seminværer i året, 20 per generasjon. Siste år var innavlsøkningen 1.0 %. Det er ikke alarmerende, men vi må kanskje legge større vekt på innavlsstyringen framover, på bekostning av avlsframgangen på kort sikt.

Sjeviot og pelssau er små populasjoner, og innavlsøkningen svinger mye fra år til år. Import av sæd et viktig tiltak for å holde innavlen under kontroll.

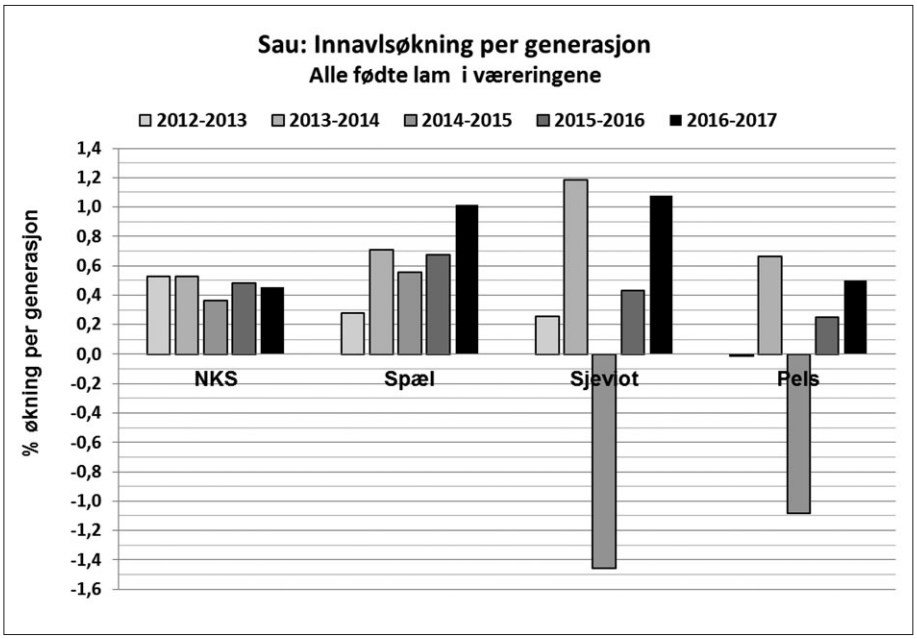

Søye med to fine lam. Foto: Anne-Cath. Grimstad

Seminvirksomheten

Vi fikk 57 nye norske seminværer av 17 ulike raser høsten 2017. Produksjonen og distribusjonen av frossensæd gikk stødig. Dette var første året uten produksjon av fersksæd, og dermed kunne vi redusere på mannskapet og timeforbruket gjennom sesongen. Vi solgte vel 32 500 sæddoser i 2017, en nedgang på nesten 6% fra året før. Bortfallet av fersksæden forklarer noe, men lave kjøttpriser hadde nok også en stor del av skylden.

Sædtype	2016		2017		Diff	Endring
Frossensæd	33 710	98 %	32 514	100 %	-1 196	-3,5 %
Fersksæd	845	2 %			-845	
SUM	**34 555**	**100 %**	**32 514**	**100 %**	**-2 041**	**-5,9 %**

Det var 1444 produsenter som kjøpte sæd i 2017, en reduksjon på 102 fra året før. Antall solgte doser per produsent var 22,5 i 2017 og 22,4 i 2016. Nedgangen skyldes altså at færre produsenter inseminerte i 2017, ikke at produsentene som kjøpte sæd reduserte på antall doser.

Vi sendte ut 1163 sæddunker, bare 2 mindre enn i fjor. Det blir altså vanligere og vanligere å ha sin egen dunk.

Salget per rase er vist nedenfor. De 11 rasene som ikke er listet, solgte alle under 300 doser.

Rase	Sæddoser	Andel
NKS	22490	65,1 %
Spæl (kvit)	3012	8,7 %
Pelssau	1270	3,7 %
Farga spæl	998	2,9 %
Blæset sau	789	2,3 %
Suffolk	607	1,8 %
Gammelnorsk spæl	559	1,6 %
Texel	475	1,4 %
Sjeviot	446	1,3 %
Svartfjes	407	1,2 %
Andre raser (11 stk)	1461	4,2 %

Når årsmeldingen går i trykken, er det for tidlig å si noe sikkert om årets drektighetsresultat. Men det ser ut til at tilslaget med frossensæd vil havne på noe over 70 %.

Seminkurs

I 2017 holdt vi 21 seminkurs, med 195 deltakere som var med for første gang og 26 som repeterte kurset.

Kostnader med avl og semin 2017

Avl og semin på sau er finansiert med tilskudd fra LMD og Omsetningsrådet, prosjektmidler fra Forskningsrådet og fra Genressurssenteret, og egenandeler fra saueholderne. Egenandelene kommer i hovedsak fra seminsalget. Tabellen nedenfor viser hvordan driftskostnadene fordeler seg på de ulike avlstiltakene.

Avlstiltak	Driftskostnad
Faglige råd og utvalg	639 804
Drift av avlstiltakene	4 765 709
Utviklingstiltak	3 336 536
Væreringene	4 038 593
Småraselaga	99 400
Semin	5 792 668
Sum	**18 672 710**

Seminkurs på Forus høsten 2017. Det gjelder å følge godt med når man skal lære å tine sædstrå. Her er det Ketil Søyland fra Gjesdal som prøver seg, mens de øvrige kursdeltakerne overvåker det hele. Fra venstre sønnen Vegard Søyland, far Ketil, veterinær og instruktør Marit-Johanne Apeland, Anniken Sørensen og ektemann Stian Sørensen fra Randaberg, Bjørg Elise Pollestad fra Bjerkreim og Trond Helge Kvalbein fra Brusand.Foto: Anne-Cath. Grimstad

8. Avl og semin på geit

Fagrådet for geit

Fagrådet for geit har hatt ett fysisk møte og ett e-postmøte i 2017. Det ble behandlet 22 protokollførte saker.

Egenskapene i avlsmålet

Det er ni egenskaper som inngår i avlsmålet fra og med april 2017. Egenskapen «gram protein per dag» er ny. Denne egenskapen ble tatt inn for å legge litt vekt på samlet proteinproduksjon per dag, og ikke bare proteinprosenten i melka.

Vi beregner avlsverdier for hver enkelt egenskap, og disse teller ulikt i den samlede avlsverdien. Tabellen nedenfor viser den gjeldende vektleggingen mellom egenskapene, uttrykt som vekttall. Vekttallene gir ikke et inntrykk av hvordan egenskapene utvikler seg. Melkemengde per dag ser ut til å være tungt vektlagt, men likevel går den avlsmessig tilbake, grunnet ugunstige korrelasjoner til de andre egenskapene i avlsmålet.

Egenskap	Vektlegging
Melkemengde, kg/dag	20
Protein, gram/dag	0,5
Fett %	10
Protein %	15
Laktose %	5
Frie fettsyrer (log)	-3
Celletall (log)	-5
Jureksteriør, poeng	10
Utmelkingshastighet, poeng	3

Kåring 2017

Det var 77 besetninger som samlet stilte 460 bukkekje til kåring i 2017, med følgende resultat:

- Kåra: 343 (75 %)
- Kåra på disp: 53 (12 %)
- Vraka: 64 (14 %)

Kaseingenstatus

Alle medlemmene i Geitkontrollen har også i 2017 fått tilbud om å genotypeteste bukker, og 111 geiteprodusenter gentestet til sammen 876 bukkekje.

Geiteflokk i Troms. Foto: Anne-Cath. Grimstad

Disse fordelte seg som følger:

• Ikke-null * Ikke-null:	79,3 %
• Ikke- null * Null:	19,9 %
• Null * Null:	0,8 %

Andelen bukker med genstatus «Ikke-null * Ikke-null» har økt med 5 prosentpoeng fra året før. Vi har nå fått veldig god kontroll på kaseingenstatusen i besetningene som tester bukkene sin, og også i besetninger som kjøper gentestede bukker med genstatus «Ikke-null * Ikke-null».

Farskapstest

I 2017 ble alle bukkekje i avlsbesetningene som ble kaseingentestet også farskapstestet. Andelen med feil far i Geitekontrollen er høy, omkring 15 %.

Indeksberegninger

Det ble beregnet indekser 12 ganger i 2017. Beregningene har gått uten forstyrrelser av noe slag.

Avlsbesetninger og bukkeringer

Ved utgangen av 2017 har vi 58 registrerte avlsbesetninger, der 6 besetninger deltar i én bukkering og 52 enkeltmedlemmer gransker bukker i egen besetning.

Avlsmessig framgang

Figuren under viser hvordan samlet avlsverdi stiger fra årgang til årgang for geiter født fra 2000 til 2017. Vi ser at vi nå har god avlsmessig framgang, 3-4 indekspoeng i året i samlet avlsverdi i avlsbesetningene.

Bærekraftig avlsarbeid

Avlsarbeidet er ikke bærekraftig hvis ikke innavlen holdes under kontroll. Figuren nedenfor viser endringen i innavlsgrad fra årgang til årgang i årene 2011-2017. Endringen per år er regnet om til endring per generasjon.

En innavlsøkning på 0,5 – 1,0 % per generasjon anses å være forsvarlig. Figuren neste side viser at vi lykkes med å unngå en for sterk innavlsopp-

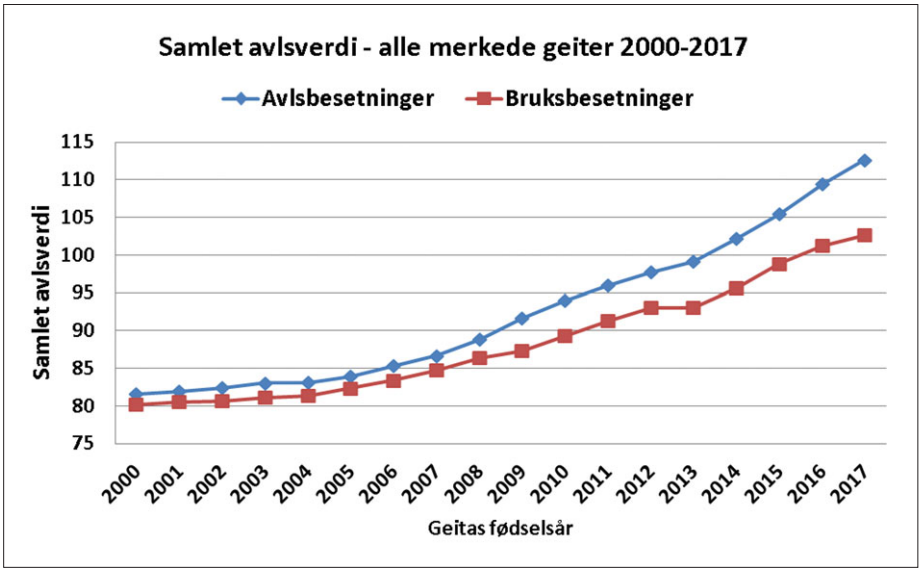

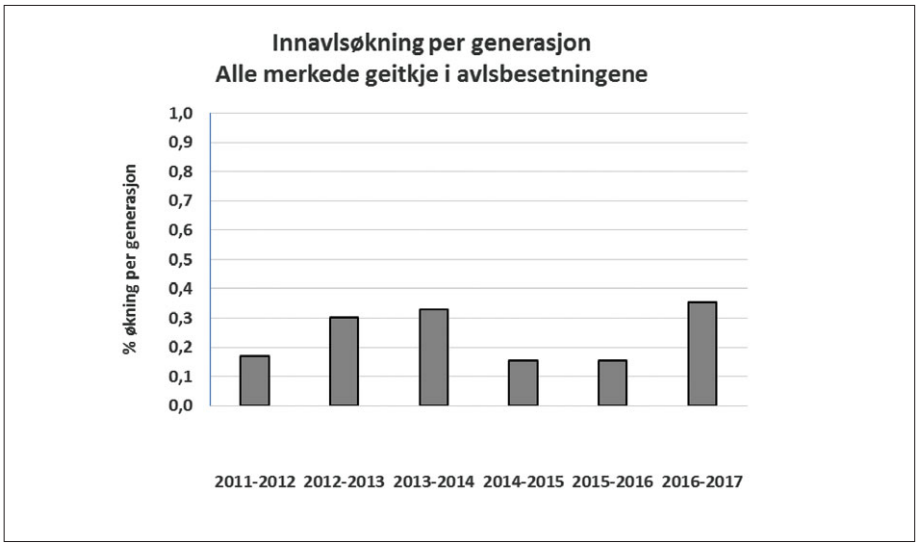

bygging. Kontinuerlig import av fransk alpin sæd er et viktig tiltak i innavlskontrollen.

Tilskudd til bukkeringene og avlsbesetningene

Tilskudd utbetales til en avkomsgranska bukk som er i live når den får sin første offisielle indeks. I 2017 ble det utbetalt tilskudd til bukker som var kåra i 2014. Det ble til sammen utbetalt kr 177 900,- i granskingstilskudd, fordelt på 57 bukker. Dette tilsvarer kr 3 121,- i gjennomsnitt pr. bukk.

Avlsstatuetten for beste bukk

Styret i NSG har tildelt avlsstatuetten for beste bukk i 2017 til **Pål Eiesar,** Nordberg, Oppland for bukken 2013192.

Seminbukkene

Det ble tatt inn til sammen 8 bukker til semin på Hjermstad seminstasjon i 2017:

- 4 bukker av norsk melkegeit
- 2 bukker av ¾ norsk melkegeit
  * ¼ fransk alpin
- 1 bukk av ½ norsk melkegeit
  * ½ fransk alpin
- 1 boerbukk

Sædsalget

Det var 119 geiteholdere som kjøpte sæd i 2017, og totalt salg ble 2305 sæddoser. Sædsalget fordelt på rase i 2016 og 2017 går fram av tabellen nedenfor.

Rase	2016	2017
Melkegeit	2161	2042
Boergeit	176	153
Mohairgeit	31	54
Kasjmirgeit	23	25
Kystgeit	0	31
Sum sæddoser	**2391**	**2305**

Tilslaget i semin

I 2017 fikk vi rapportert inn resultatet fra 974 inseminasjoner. Ikke-omløpsprosenten (tilslaget) var 65 %, på nivå med 2016.

Seminkurs

Vi gjennomførte to seminkurs på geit i 2017. Kursene hadde 8 nye deltakere og 3 som repeterte tidligere gjennomgått kurs.

Pål Eiesars bukk 2013192, blant venner kalt Brutus, fotografert som treåring på setra i Undradalen i Skjåk. Foto: Aud Jotun

I 2017 fikk NSG innrapportert 974 inseminasjoner på geit.
Foto: Ingrid Rimeslåtten Østensen

Kostnader i avl og semin

Fagområdet avl og semin på geit finansieres ved tilskudd fra LMD, Omsetningsrådet og egenandeler fra produsentene som bruker semin, gentester bukker eller kårer bukker. Samlede driftskostnader med avl og semin var kr 3 757 816,- i 2017. Tabellen nedenfor viser hvordan driftskostnadene fordeler seg på de ulike avlstiltakene.

Avlstiltak	Driftskostnader
Faglige råd og utvalg	113 096
Geitavl sentralt	1 408 474
Avlsbesetningene	219 136
Semin	1 473 221
Kåring	144 590
Gentesting	390 999
Småraselag	8 300
SUM	**3 757 816**

9. Gjeterhund

Gjeterhundrådet har i 2017 hatt ett fysisk møte og fire telefonmøter. Rådet har også vært til stede under NM og hatt møte med Norsk Kennel Klub.

Gjeterhundrådet består av representanter fra fire regioner, en representant fra styret i NSG, samt leder. Fram til 1. juli 2017 har rådet bestått av Arne Johannes Loftsgarden (leder), Audun Seilen (nestleder, vest), Arne Christoffer Sand (Øst), Stig Runar Størdal (Midt) og Knut Nymo (Nord). Fra 1. juli har rådet bestått av: Audun Seilen (leder), Anne Kari L. Snefjellå (styrets representant), Karen Bilstad (Øst), Kurt Magne Fardal (vest), Hilmar Kleppe (Midt) og Knut Nymo (Nord). Cathinka Kjelstrup har vært sekretær for gjeterhundrådet.

Sentrale saker innenfor gjeterhund i 2017:

- Revidering av Dreiebok og regler for gjeterhundprøver
- Oppdatering av rasespesifikk avlsstrategi for Border Collie
- Møte ned Norsk Kennel Klub
- Møte med de Europeiske landene (CSC)
- Møte med gjeterhundlag/nemnder
- Nytt gjeterhundprogram – videreføres årlig til ferdig
- Videreført søknad for avlskrav til Border Collie
- Videreført «Gjeterhund i arbeid»
- Utnevnt nye representanter til dommerutvalg og prøvenemnd
- Ordnet GP på stamtavler for Border Collie
- Satt i gang arbeidet med rasespesifikk avlsstrategi for Working Kelpie
- Årshjul for aktiviteter for gjeterhund
- Årlig Dommersamling

Med hjelp fra avlsrådet har gjeterhundrådet jobbet tett opp mot Norsk Kennel Klub for oppfølging av gjeterhundrasene.

Prøvenemnda

Prøvenemnda har hovedansvaret for Norgesserien, og alle oppgaver tilknyttet gjeterhundprøver. Prøvenemnda har hatt ett arbeidsmøte og fem telefonmøter i 2017. En del av oppgavene har dreid seg om revidering av prøvereglementet og dreiebok, men det har også vært arbeidet med ting i forbindelse med Norgesserien. Prøvenemnda har i tillegg evaluert prøvesesongen 2017, med tanke på forbedringer.

Avlsrådene

Avlsrådene har ansvaret for Rasespesifikk avlsstrategi (RAS) for henholdsvis working kelpie og border collie. RAS er oppdatert i 2017. Veterinærene i avlsrådet for border collie deltar sammen med representanter fra NKK i et samarbeidsprosjekt om øyensykdommen CEA på border collie. Avlsrådene besvarer ellers avlsrelaterte spørsmål og henvendelser som kommer inn til gjeterhundrådet.

Dommerutvalget

Dommerutvalget har ansvaret for dommere og organisering av samlinger for disse. Utvalget har fungert siden 2014. Dommerutvalget har hatt ett telefonmøte i 2017.

Gjeterhund i arbeid i Nordland. Foto: Anne-Cath. Grimstad

Antall valpekull og trente hunder lagt ut på nettet

Det er i løpet av 2017 innsendt 66 valpekull og 43 trente hunder som er lagt ut på nettsidene til NSG for salg.

Gjeterhundkurs og -prøver

Det er fylkesnemndene/-laga og lokallaga som har ansvaret for gjeterhundkurs som arrangeres rundt om i landet. I enkelte områder er det stor aktivitet, andre steder mindre. Det samme gjelder gjeterhundprøver.

Nye bruksprøver

Antall innrapporterte nye bruksprøver er 128 (i 2016 var tallet 152).

NM på Ørlandet

Norgesmesterskapet i bruk av gjeterhund 2017 ble arrangert på Ørlandet i Sør-Trøndelag 6.-8. oktober. Det deltok 90 hunder, og Torbjørn Jaran Knive fra Buskerud tok sin 12. NM-tittel, denne gangen med hunden Gin.

Norgesserien

Norgesserien er en serie gjeterhundprøver der ekvipasjene først må kvalifisere seg for å komme videre til en semifinale, og tilslutt en finale. I finalen starter alle hunder med «blanke ark», dvs. at oppnådd poengsum i tidligere prøver ikke teller med i finalen. I 2017 gikk finalen i Vikedal i Rogaland 21. og 22. oktober.

Vinner av Norgesserien 2017 ble Torbjørn Jaran Knive med hunden Gin. Dette var 10. gangen Knive vant Norgesserien.

Continental Sheepdog Championship (CSC)

Europamesterskapet ble i 2017 arrangert i Norge. Arrangementet fant sted i Skotselv i Buskerud 24.-27. august, og Norge stilte med 8 ekvipasjer. Vinner ble Torbjørn Jaran Knive med hunden Bea. Nummer to ble Karin Mattsson med hunden Trim, mens Norge også besatte tredjeplassen med ekvipasjen Torbjørn Jaran Knive og hunden Gin.

World Trials

World Trials, eller Verdensmesterskap i bruk av gjeterhund, arrangeres hvert 3. år. I 2017 gikk arrangementet i Amsterdam i Nederland. Norge stilte med 15 ekvipasjer, pluss to såkalte «young handlers». Torbjørn Jaran Knive og hunden Gin tok en overlegen seier. I tillegg vant Karianne Buer fra Norge young handler-konkurransen med hunden Allie. Norge tok også bronse i lagkonkurransen.

Torbjørn Jaran Knive og hunden Gin gjør klar til finaleøvelsen som gav dem NM-tittelen. Foto: Anne-Cath. Grimstad

Norsk Nursery

Norsk Nursery er en prøve for unge hunder under 3 år, og mesterskapet går i klasse 3. I 2017 ble denne konkurransen arrangert for 5. gang og det hele foregikk i Fiskå i Vanylven i Møre og Romsdal 28.-29. oktober. Årets vinner ble Torbjørn Jaran Knive med Akersborg Siri (Bery).

Nordisk Nursery

De 10 beste ekvipasjene fra Norsk Nursery representerte landet under Nordisk Nursery, som i 2017 ble arrangert i Holsterbro i Danmark 4.-5. november. Her tok Norge 7 av de 8 første plassene. Vinner ble Torbjørn Jaran Knive og Akersborg Siri (Bery). På andreplass kom Arvid Årdal med Lyda. Tredjeplassen gikk til Kurt Magne Fardal og Sting, femteplassen til Jaran Knive og Akersborg Don, sjetteplass til Ronny Ove Smedsmo og Ivo, sjuendeplassen til Kurt Magne Fardal med Moss, mens Monica Tegler og Tunevannets Molli tok åttendeplassen.

Antall gjeterhundprøver, hunder og eiere fra 2010 – 2017:

År	Prøver	Starter	Hunder	Eiere
2010	249	3896	752	433
2011	263	3774	753	451
2012	252	3711	771	464
2013	280	4149	778	448
2014	255	3967	738	438
2015	226	3629	807	440
2016	282	4257	841	473
2017	253	3614	796	416

10. Ull, saueklipping og ullhåndtering

Arbeidet med fagområdet ull er delt i NSG. I tillegg til arbeidet i Ull- og Klipperådet, inngår ull i avlsarbeidet. NSG har også samarbeidsavtaler med Norilia og Fatland ull om innsamlingsgodtgjørelse til lokallag.

Ull- og klipperådet

Ull- og klipperådet er et rådgivende organ for styret i Norsk Sau og Geit, som skal legge til rette for at kurs om ull, saueklipping og ullhåndtering tilbys i hele landet. Det gjøres både gjennom opplæring av et fast korps med dyktige og engasjerte klippeinstruktører, og ved tildeling av tilskudd til kursvirksomhet.

Rådet skal også arbeide for at Norge har et eget miljø for saueklippere og ullhåndterere, gjennom blant annet å sørge for at det arrangeres NM hvert år. Ull- og klipperådet har tre medlemmer: Helge Olaf Aas fra NSG (leder), Åsmund Kringeland fra Norske Saueklipperes Forening og Sissel Berntsen fra Fagtjenesten for Ull, Animalia.

Møter

I løpet av det siste året har det vært avholdt ett møte i rådet. Saker som var oppe er budsjett, handlingsplan og NM-arrangementet i 2018. Medlemsfordel i NSG for klippekursdeltakere er vedtatt. For å delta i Norgesmesterskapet i klippe- og ullhåndtering må man nå også være medlem i NSG.

Instruktørsamling

Våre instruktører på ull- og klippekursene har behov for oppdatering og samkjøring. I juni 2017 ble det derfor avholdt en instruktørsamling på ullstasjonen hos Nortura Gol, hvor det deltok 5 instruktører. Stein Terje Moen og Sissel Berntsen var samlingsinstruktører.

NM i saueklipping og ullhåndtering

NM 2017 ble arrangert på Austerått på Fosen fra 6. til 8. oktober i regi av NSG og Sør-Trøndelag Sau og Geit med lokallag. For første gang ble NM i saueklipping og ullhåndtering dette året avviklet sammen med NM i gjeterhund, og det ble et flott og godt tilrettelagt arrangement.

Totalt stilte det opp 49 deltagere (85 i 2016), inkludert både klippere og ullhåndterere.

Åsmund Kringeland vant NM-klassen for saueklippere, og tok sitt andre norgesmesterskap foran Sindre Myhrsveen. Juniorklassen ble vunnet av Ben Hamner og mellomklassen av Joe Boylan, begge fra Wales, mens Joe Butler fra Skottland vant seniorklassen. I åpen internasjonal klasse vant Alun Lloud Jones fra Wales.

Gerhard Håkull vant på nytt ullhåndteringskonkurransen.

VM i saueklipping og ullhåndtering

Norge deltok i 2017 i VM på New Zealand. I saueklipping stilte Åsmund

Norgesmestrene i henholdsvis saueklipping og ullhåndtering, Åsmund Kringeland (bak) og Gerhard Håkull, i felles aksjon. Foto: Ole G. Hertzenberg

Kringeland og Kjetil Thorland. I knivskarp konkurranse endte de begge opp et sted mellom 20. og 30. plass. I ullhåndteringskonkurransen deltok Gerhard Håkull og Emely Perry. Beste plassering fikk Gerhard med en 6. plass. Sven Reiersen deltok som dommer under arrangementet. Han dømte i flere klasser, noe som ga ham verdifull erfaring å ta med tilbake til Norge.

Klippekurs

I 2017 ble det arrangert 23 klippekurs i 12 fylker, med til sammen 223 deltakere. Sammenlignet med 2016, viser dette en økning på 9 kurs og 103 deltakere. 12 av kursene var for nybegynnere (A). Seks var kombinasjonskurs for både nybegynnere og viderekomne (B), mens fire kurs var rene B-kurs. I tillegg ble det arrangert et C-kurs for viderekomne. Bare ett kurs ble avlyst på grunn av for få deltakere.

Kursarrangører har vært lokallag av NSG og fylkeslag av NSG, i samarbeid med NSG sentralt. Evalueringsskjemaene viser at kursene er etterspurte, og at deltakerne er fornøyde. Kursene bidrar til god forståelse av arbeidet med ullklipping og ullbehandling. For mange er de også starten på aktiv bruk av klippemaskinen, både i arbeid og konkurranse. Det er utbetalt økonomisk støtte fra NSG med totalt kr 200.000,-.

11. Genressurser

Samarbeid mellom Norsk Sau og Geit og raselag

Norsk Sau og Geit har de siste årene hatt en god dialog med de ulike raselagene for sau og geit. Målet er en felles innsats for småfeholdet i Norge. I perioden 2007 - 2017 er det inngått samarbeidsavtaler med 16 raselag. Lag med samarbeidsavtale får kr 100,- pr. medlem som også er medlem i NSG. Pr. 31.12.2017 hadde 14 av lagene rapportert inn medlemsoversikt. Av totalt 2018 medlemmer var 1089 medlem i NSG, og på grunnlag av dette ble det beregnet tilskudd til lagene på til sammen kr 108.900,-.

Samarbeidet med raselagene er svært viktig og blir prioritert av NSG.

Følgende raselag har nå samarbeidsavtale med NSG:

- Landslaget for gammelnorsk sau
- Norsk Pelssaulag
- Landslaget for gammelnorsk spælsau
- Fuglestadbroget og Blæselaget
- Norsk suffolklag
- Svartfjeslaget
- Raselaget for Grå Trøndersau
- Norsk Villsaulag BA
- Interesselaget for farga spælsau
- Valaise Blacknoselaget
- Norsk avlslag for Shropshiresau
- Norsk Dorper
- Raselaget for Rygjasau
- NorBoer - Raselag for Boergeit
- Norsk Kashmirlag
- Norsk Mohairlag

Samarbeidsavtale med NSG: Leder Kjell Myhrer og styremedlem Tomas Arnheim i NorBoer - Raselag for Boergeit med boergeitbesetningen på Glitre gård. Foto: Anne-Cath. Grimstad

III SENTRALADMINISTRASJONEN

Norsk Sau og Geit
Moervn. 2A, 1430 ÅS
Postboks 104, 1431 ÅS

Telefon: 23 08 47 70
E-post: nsg@nsg.no

Ansatte ved kontoret i 2017

Lars Erik Wallin, generalsekretær
Siv Bøifot, kontorsjef
Ole G. Hertzenberg, redaktør
Mona Skjønhaug, kontorfullmektig
Anne-Cath. Grimstad, rådgiver/journalist
Kari Anne Kaxrud Wilberg,
utmarks- og beiterådgiver - 80 %
Erica Hogstad Fjæran, utmarks- og beiterådgiver
(til 31.07.)
Cathinka Kjelstrup,
rådgiver organisasjon og gjeterhund
Thor Blichfeldt, avls- og seminsjef
Anne Grete Stabekk,
rådgiver sauesemin/ull og klipping/geit – 80 %
Ingrid Rimeslåtten Østensen, rådgiver geit
Inger Anne Boman, avlsforsker
Inger-Johanne Holme, avlsforsker – 60 %
Jette Jakobsen, avlsforsker

Ansatte ved regionkontorene

Kjell Steinar Løland, avlsrådgiver, Region Vest – 50 %
Frank Simensen, avlsrådgiver, Region Nord – 25 %
(til 28.02.)

Ansatte ved seminstasjonene

Bjørn Erik Frislie, driftsleder – Staur og Hjermstad
Ellen Frislie, laboratorieleder – Staur og Hjermstad

Prosjekt FKT

Per Fossheim, prosjektleder

Lars Erik Wallin

Siv Bøifot

Ole G. Hertzenberg

Mona Skjønhaug

Anne-Cath. Grimstad

Kari Anne Kaxrud Wilberg

Cathinka Kjelstrup

Thor Blichfeldt

Anne Grete Stabekk

Ingrid Østensen

Inger Anne Boman

Inger-Johanne Holme

Jette Jakobsen

Kjell Steinar Løland

Bjørn Erik Frislie

Ellen Frislie

Per Fossheim

IV TILLITSVALGTE PR. 31.12.2017

Landsstyret

Kjell Erik Berntsen leder

Pål Skoe Kjorstad nestleder

Sigurd Vikesland styremedlem

Anne Kari Leiråmo Snefjellå styremedlem

Torill Undheim styremedlem

Hilmar Kleppe styremedlem

Else Horge Asplin styremedlem

Ragnhild Sæle ordfører

Styret
Leder: Kjell Erik Berntsen, 7391 Rennebu
Nestleder: Pål Skoe Kjorstad, 2647 Sør-Fron
Styremedlem: Sigurd Vikesland, 5741 Aurland
Styremedlem: Anne Kari Leiråmo Snefjellå, 8616 Mo i Rana
Styremedlem: Torill Undheim, 4363 Brusand
Styremedlem: Hilmar Kleppe, 6522 Frei
Styremedlem: Else Horge Asplin, 3540 Nesbyen

Ordføreren har møtt fast på styremøter i 2017.

Vararepresentanter
1. Terje Benjaminsen, 9445 Tovik
2. Marianne Hermansen Meidell, 2340 Løten
3. Marte Dypdalen, 2640 Vinstra

Arbeidsutvalget
1. Kjell Erik Berntsen
2. Pål Skoe Kjorstad
3. Sigurd Vikesland

Sekretær: Lars Erik Wallin, NSG

Årsmøtevalgte representantskapsmedlemmer
Ordfører: Ragnhild Sæle, 6847 Vassenden
Varaordfører: Arvid Wold, 7660 Vuku

Direktevalgte geiterepresentanter
1. Atle Aronsen, 9046 Oteren
2. Hallvard Veen, 4389 Vikeså
3. Gro Haraldsdotter Arneng, 2940 Heggenes

Vararepresentanter geit
1. Gunnar Haugo, 3864 Rauland
2. Håkon Gjelstad, 2950 Skammestein
3. Solrunn Hol, 6445 Malmefjorden

Direktevalgte gjeterhundrepresentant
Audun Seilen, 5282 Lonevåg

Vararepresentant gjeterhund
Ragnhild Engan, 8260 Innhavet

Fylkesledere

Østfold:	Rune Sandklev, 1850 Mysen
Akershus:	Håvard Semb, 2016 Frogner
Hedmark:	Martin Mostue, 2338 Espa
Oppland:	Arnfinn Beito, 2950 Skammestein
Buskerud:	Tor Grøthe, 3560 Hemsedal
Vestfold:	Lars Bjarne Linneflaaten, 3185 Skoppum
Telemark:	Knut Johan Hvistendal, 3830 Ulefoss
Aust-Agder:	Kåre Blålid, 4790 Lillesand
Vest-Agder:	Sven Haughom, 4480 Tonstad
Rogaland:	Bjørn Høyland, 4347 Lye
Hordaland:	Reidar Kallestad, 5953 Fonnes
Sogn og Fjordane:	Ragnhild Sæle, 6847 Vassenden
Møre og Romsdal:	Hilmar Kleppe, 6522 Frei
Sør-Trøndelag:	Olav Edvin Heggvold, 7288 Soknedal
Nord-Trøndelag:	Ketil Løvseth, 7796 Follafoss
Nordland:	Glenn Peter Knædal, 8484 Risøyhamn
Troms:	Terje Benjaminsen, 9445 Tovik
Finnmark:	Bjørn Tore Søfting, 9800 Vadsø

Medlemmer i valgnemnda

1. Olav Tiller (leder), 7650 Verdal	Midt
2. Jon A. Sand, (nestleder) 3400 Lier	Øst
3. Leif Matnisdal, 4363 Brusand	Vest
4. Sven Reiersen, 4737 Hornnes	Sør
5. Roy Mikkola, 9930 Neiden	Nord

Varamedlemmer

1. Jarle Hauge, 6210 Valldal	Midt
2. Kristin Bakke Lajord, 2975 Vang i Valdres	Øst
3. Reidar Kallestad, 5953 Fonnes	Vest
4. Torhild F. Sisjord, 3690 Hjartdal	Sør
5. Lars Ivar Fause, 9050 Storsteinnes	Nord

Revisor
BDO AS

Kontrollutvalg (valgt av representantskapet 19. mars 2014)
Sven Haughom (leder), 4440 Tonstad,
Tor Grøthe, 3560 Hemsedal

Varamedlem
Hallvard Veen, 4389 Vikeså

Avlsrådet for sau
Representanter:
1. Sven Reiersen (leder), 4737 Hornnes (Repr. NSG)
2. Torill Undheim, 4363 Brusand (Repr. styret NSG)
3. Stein Bentstuen, 2080 Eidsvoll (Region ØST)
4. Knut Sørbøl, 3550 Gol (Region SØR-ØST)
5. Per Johan Lyse, 5560 Nedstrand (Region SØR-VEST)
6. Tore Atle Sørheim, 5417 Stord (Region VEST)
7. Atle Moen, 6440 Elnesvågen (Region MIDT)
8. Frank Simensen, 9518 Alta (Region NORD)
9. Gunnar Klemetsdal, (NMBU)
10. Finn Avdem (Nortura)
11. Hilde Kalleklev Håland (KLF)

Personlige vararepresentanter for regionrepresentanter og eksterne representanter:
3 Hans Petter Vaberg, 2680 Vågå (Region ØST)
4. Terje Gjersøe, 3174 Revetal (Region SØR-ØST)
5. Mangler (Region SØR-VEST)
6 Tom Idar Kvam, 6869 Hafslo (Region VEST)
7. Audun Tiller, 7650 Verdal (Region MIDT)
8. Roar Berglund, 9027 Ramfjordbotn (Region NORD)
9. Tormod Ådnøy (NMBU)
10. Terje Bakken (Nortura)
11. Ida Mathisen (KLF)

Sekretær: Thor Blichfeldt, NSG

Fagrådet for geit - Representanter:
1. Sigurd Vikesland (leder), 5745 Aurland
2. Hege Gonsholt (nestleder), 3864 Rauland
3. Hilde Giever Marvik, 9151 Storslett
4. Håkon Gjelstad, 2950 Skammestein
5. Helga Kvamsås (TINE)
6. Tormod Ådnøy (NMBU)

Vararepresentanter i nummerrekkefølge
(3. og 4. er personlige vara for 5. og 6. i rådet):
1. Marianne Rønning, 2500 Tynset
2. Andre Kristoffersen, 8114 Tollå
3. Vibeke Vonheim (TINE)
4. Gunnar Klemetsdal (NMBU)

Sekretær: Thor Blichfeldt, NSG

Utmarksrådet - representanter
1. Pål Kjorstad (leder), 2647 Sør-Fron
2. Terje Benjaminsen, 9445 Tovik
3. Anne Kari Leiråmo Snefjellå, 8616 Mo i Rana

Vararepresentanter i nummerrekkefølge
1. Leif Brekken, 5962 Bjordal
2. Arvid Wold, 7660 Vuku
3. Hilmar Kleppe, 6522 Frei

Sekretær: Kari Anne Kaxrud Wilberg, NSG

Gjeterhundrådet
Representanter:
1. Audun Seilen (leder), Hartveit, 5282 Lonevåg
2. Anne Kari L. Snefjellå, Snefjellåveien 264, 8616 Mo i Rana (Styret NSG)
3. Karen Bilstad, Ringeriksveien 849, 3330 Skotselv, (NSG region Øst)
4. Kurt Magne Fardal, 6868 Gaupne (NSG region Vest)
5. Hilmar Kleppe, Kvalvikveien 185, 6522 Frei (NSG region Midt)
6. Knut Nymo, Skjelfjord, 9380 Ramberg (NSG region Nord)

Personlige vararepresentanter for regionrepresentantene:
1. Torkjel Solbakken, Ottadalsvegen 6195, 2686 Lom (NSG region Øst)
2. Foreløpig ubesatt , velges i 2018 (NSG region Vest)
3. Trude Hvalryg, Lyngåsveien 60, 7263 Hamarvik (NSG region Midt)
4. Jørgen Bjørkli, Josefvatn, 9050 Storsteinnes (NSG region Nord)

Sekretær: Cathinka Kjelstrup, NSG

Ull- og klipperådet - representanter
1. Helge Olf Aas, 2080 Eidsvoll (NSG)
2. Sissel Berntsen, 0513 Oslo (Fagtjenesten for ull)
3. Åsmund Kringeland, 5570 Aksdal (Norske saueklipperes forening)

Sekretær: Anne Grete Stabekk, NSG

Samarbeidsprosjektet FKT (forebyggende og konfliktdempende tiltak) - fra NSG:
Lars Erik Wallin
Kari Anne Kaxrud Wilberg

Sentralt kontaktutvalg for rovvilt - fra NSG:
Pål Skoe Kjorstsad
Kari Anne Kaxrud Wilberg

Representantskapet til Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag - fra NSG:
Kjell Erik Berntsen
Vara: Pål Skoe Kjorstsad

Rådgjevande gruppe for geitespørsmål for styret i TINE BA - fra NSG:
Medlem: Lars Erik Wallin
Observatør: Sigurd Vikesland

Samarbeidsrådet for Helsetjenesten for geit - fra NSG:
Sigurd Vikesland
Thor Blichfeldt

Samarbeidsrådet for Sauekontrollen og Helsetjenesten for sau - fra NSG:
Pål Skoe Kjorstad
Thor Blichfeldt

Styret i Sikringsradioen AS - fra NSG:
Lars Erik Wallin
Vara: Siv Bøifot

Styringsgruppa for KOORIMP – fra NSG:
Lars Erik Wallin

Prosjekt Beiteressurs, rovdyr og samfunn – fra NSG:
Lars Erik Wallin

Prosjekt MeatCrafter – fra NSG:
Lars Erik Wallin

Prosjekt EcoTic - fra NSG:
Kari Anne Kaxrud Wilberg

Styringsgruppa for prosjekt «Fôring for livskraftige lam» – fra NSG:
Thor Blichfeldt

V STYRETS MELDING

STYRETS MELDING 2017

I henhold til krav i regnskapsloven mener styret at årsregnskapet gir et godt bilde av organisasjonens utvikling og resultat i 2017 og at det presenterte regnskapet gir en rettvisende oversikt over Norsk Sau og Geits virksomhet og stilling pr 31.12.2017.
Årsmeldingen forøvrig gir en fyldig beskrivelse av arbeidet og organisasjonsdriften i Norsk Sau og Geit.

NSG er en medlemsorganisasjon for småfeholdere i Norge, der virksomheten i hovedsak er organisasjonsmessige og faglige oppgaver for medlemmene, samt sauens og geitas plass i norsk landbruk. Forsknings- og utviklingsvirksomhet innen småfeavlen er en viktig del av den faglige aktiviteten.

Virksomheten drives med et hovedkontor i Moerveien 2A på Ås i Akershus, to seminstasjoner i Hedmark, og i tillegg gjennom regionalt ansatte rådgivere på ulike fagområder.

2017 har vært et år preget av mange arbeidsoppgaver og organisatoriske utfordringer.

Medlemstallet har vært forholdsvis stabilt de siste årene og i 2017 endte det opp med en nedgang på 1,49 %. Det er helt nødvendig med en aktiv medlemsverving i organisasjonen for å holde medlemstallet stabilt, og dette gir resultater. Tilslutningsprosenten varierer svært mellom ulike områder av landet, og i flere områder er det et stort potensiale for medlemsøkning.

NSG arbeider aktivt for å løse samfunnsmessige og næringsmessige oppgaver.

NSG arbeider for å innfri kravene i lov om likestilling. Pr. 31.12.2017 var kvinneandelen på 65 % blant de ansatte og 43 % i styret.

Styret anser arbeidsmiljøet i NSG for å være godt. Antall ansatte pr. 31.12.17 er 17 personer. Antall årsverk hele året var 15,86. Sykefraværet i 2017 var på 4,9 %, noc som er vesentlig høyere enn foregående år. Sykefraværet skyldes i hovedsak noen langtidssykemeldinger og anses ikke å være arbeidsrelatert.

NSG driver en virksomhet som ikke medfører betydelig påvirkning av det ytre miljø. Organisasjonen arbeider med en miljøprofil. Avfall sorteres og leveres i henhold til det kommunale avfallsopplegget.

Årsregnskapet viser et overskudd på kr 1.491.773,16. Dette resultatet er et vesentlig avvik fra budsjett. Hovedårsaker til det gode resultatet er bedre kontingentinngang enn forventet, økte finansinntekter, refusjoner ved permisjoner og sykefravær og utnyttelse av eget personell ved eksternt finansierte prosjekter. Det var også budsjettert en større avsetning til fornyelse av NSGs websider, et prosjekt som ikke ble gjennomført i 2017.

Styret kjenner ikke til forhold som tilsier noe annet enn god forutsetning for videre drift.

Ås, 31.12.2017 / 07.02.2018

Kjell Erik Berntsen Styreleder	Pål Skoe Kjorstad Nestleder	Sigurd Vikesland Styremedlem	Anne Kari Leiråmo Snefjellå Styremedlem
Torill Undheim Styremedlem	Hilmar Kleppe Styremedlem	Else Horge Asplin Styremedlem	Lars Erik Wallin Generalsekretær

VI ÅRSREGNSKAP OG REVISORMELDING

Resultatregnskap

Norsk Sau og Geit

Driftsinntekter og driftskostnader	Note	2017	2016
Salgsinntekt		8 271 244	8 657 083
Kontingent		12 870 440	11 919 841
Annonseinntekt		1 384 536	1 513 621
Refunderte kostnader og tilskudd	2	16 655 415	15 046 693
Leieinntekter		55 621	49 268
Sum driftsinntekter		**39 237 255**	**37 186 506**
Varekostnad		4 038 083	3 378 189
Refundert kontingent		4 969 567	5 012 701
Sau og geit		1 063 542	1 072 807
Lønnskostnader, inkl. honorar tillitsvalgte	3, 7	12 399 245	12 691 648
Avskrivning	4	425 684	467 497
Lokaler, eiendom		106 600	191 232
Organisasjons- og kontordrift	3	5 665 663	3 682 816
Reiser		2 702 684	1 997 593
Avl, organisert beitebruk		7 016 107	5 949 256
Tap på fordringer		14 981	17 714
Annen driftskostnad		548 757	526 717
Sum driftskostnader		**38 950 913**	**34 988 169**
Driftsresultat		**286 342**	**2 198 337**
Finansinntekter og finanskostnader			
Annen renteinntekt		1 055 741	386 670
Annen finansinntekt		150 390	53 829
Annen rentekostnad		700	0
Resultat av finansposter		**1 205 431**	**440 499**
Ordinært resultat før skattekostnad		1 491 773	2 638 836
Årsresultat		**1 491 773**	**2 638 836**
Overføringer			
Avsatt til egenkapital	8	1 491 773	2 638 836
Sum overføringer		**1 491 773**	**2 638 836**

Norsk Sau og Geit

Balanse

Eiendeler	Note	2017	2016
Anleggsmidler			
Varige driftsmidler			
Bygning	4	8 788 402	9 040 999
Inventar, utstyr	4	173 087	346 173
Sum varige driftsmidler		**8 961 489**	**9 387 172**
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler	5	32 000	32 000
Sum finansielle anleggsmidler		**32 000**	**32 000**
Sum anleggsmidler		**8 993 489**	**9 419 172**
Omløpsmidler			
Varelager		908 950	625 195
Fordringer			
Kundefordringer		2 780 370	3 235 338
Andre kortsiktige fordringer		2 360 332	955 742
Sum fordringer		**5 140 702**	**4 191 080**
Bankinnskudd, kontanter o.l.	6	29 122 597	28 418 765
Sum omløpsmidler		**35 172 249**	**33 235 040**
Sum eiendeler		**44 165 738**	**42 654 212**

Norsk Sau og Geit

Balanse

Egenkapital og gjeld	Note	2017	2016
Egenkapital			
Opptjent egenkapital	8	26 009 918	25 113 655
Egenkapital med selvpålagte restriksjoner	8	5 897 786	5 302 276
Sum egenkapital		**31 907 704**	**30 415 931**
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
Pensjonsforpliktelser	7	164 228	164 228
Langsiktig gjeld			
Beiterettsfond		73 853	73 853
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		872 057	676 763
Skyldig offentlige avgifter		2 149 990	2 235 383
Skyldige feriepenger		1 090 731	956 207
Annen kortsiktig gjeld		7 907 175	8 131 847
Sum kortsiktig gjeld		**12 019 953**	**12 000 200**
Sum gjeld		**12 258 034**	**12 238 281**
Sum egenkapital og gjeld		**44 165 738**	**42 654 212**

Ås, 07.02.2018
Styret i Norsk Sau og Geit

Kjell Erik Berntsen
styreleder

Pål Skoe Kjorstad
Nestleder

Sigurd Vikesland
styremedlem

Anne Kari Leiråmo Snefjellå
styremedlem

Torill Undheim
styremedlem

Hilmar Kleppe
styremedlem

Else Høge Asplin
styremedlem

Lars Erik Wallin
Generalsekretær

Note 1 Regnskapsprinsipper

Regnskapet til Norsk Sau og Geit er et totalregnskap som inkluderer avlsrådet for sau, avlsrådet for geit, organisert beitebruk(beitekonsulent) og semin.
Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og NRS 8 - God regnskapsskikk for små foretak.

Driftsinntekter
Inntektsføring ved salg av varer skjer på leveringstidspunktet. Tjenester inntektsføres etter hvert som de leveres.

Skatt
Organisasjonen er ikke skattepliktig.

Klassifisering og vurdering av balanseposter
Anleggsmidler omfatter eiendeler bestemt til varig eie og bruk. Anleggsmidler er vurdert til anskaffelseskost. Varige driftsmidler balanseføres og avskrives over driftsmidlets økonomiske levetid. Varige driftsmidler nedskrives til gjenvinnbart beløp ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdi av fremtidige kontantstrømmer knyttet til eiendelen. Nedskrivingen reverseres når grunnlaget for nedskrivingen ikke lenger er til stede.

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og antatt virkelig verdi.

Varer
Varer er vurdert til det laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi.

Fordringer
Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene.

Pensjonsforpliktelser
Pensjonsforpliktelser finansiert over driften er beregnet og balanseført under avsetning for forpliktelser. Pensjonsordninger finansiert via sikrede ordninger er ikke balanseført. Pensjonspremien anses i disse tilfeller som pensjonskostnad og klassifiseres sammen med lønnskostnader.

Note 2 Refunderte kostnader og tilskudd

	2017	2016
Jordbruksavtalemidler	9 795 000	9 795 000
Omsetningsmidler sau	2 750 000	2 720 000
Omsetningsmidler geit	1 450 000	1 450 000
Tilskudd Gjensidige	90 000	90 000
Andre tilskudd (FKT med mer)	2 570 415	991 693
Sum refunderte kostnader og tilskudd	16 655 415	15 046 693

Note 3 Lønnskostnader, godtgjørelser m.m.

Lønnskostnader	2017	2016
Lønninger	9 449 055	9 230 917
Arbeidsgiveravgift	1 690 092	1 717 769
Pensjonskostnader	871 593	1 441 246
Andre ytelser	388 505	301 717
Sum	**12 399 245**	**12 691 648**

Gjennomsnittlig antall årsverk: 15,86

Ytelser til ledende personer	Daglig leder	Styret
Lønn	1 018 337	618 276
Pensjonsutgifter	132 050	
Annen godtgjørelse	17 269	21 948

Pensjonsforpliktelser
Selskapet er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Selskapets pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne lov.

Revisor
Kostnadsført revisjonshonorar for 2017 utgjør kr 79 000.
I tillegg kommer honorar for andre tjenester med kr 36 790.
Beløpene er eksklusive merverdiavgift.

Note 4 Anleggsmidler

	Moerveien 2A	Maskiner og anlegg	Inventar og utstyr	Sum
Anskaffelseskost 01.01.2016	10 861 527	315 479	1 122 514	12 299 520
Tilgang				0
Avgang				0
Anskaffelseskost 31.12.2017	10 861 527	315 479	1 122 514	12 299 520
Akkumulerte avskrivninger 31.12.2017	-2 073 125	-315 479	-949 428	-3 338 032
Balanseført verdi per 31.12.2017	8 788 402	0	173 086	8 961 488
Årets avskrivninger	252 597	0	173 087	425 684
Avskrivningssats	2-5 %	20 %	20 %	
Avskrivningsmetode	Lineær	Lineær	Lineær	

I Moerveien 2 A inngår kjøp av parkeringsrettigheter i kjellerens garasjeanlegg. Disse avskrives ikke.

Note 5 Aksjer og andeler

Norsk Sau og Geit eier aksjer i Sikringsradioen AS med kr 20 000, samt andeler i Nortura for kr 12 000.

Note 6 Bundne midler

	2017	2016
Bundne skattetrekksmidler:	552 050	567 128

Note 7 Pensjonsforpliktelser

Skyldig pensjonsforpliktelse i balansen er arbeidsgiveravgift av fremtidige pensjonsutbetalinger.

Pensjonspremiefondet, som per 31.12.2017 utgjør kr 47 055, er ikke tatt med i balansen.

Note 8 Egenkapital

	Annen egenkapital	Egenkapital med selv-pålagte restriksjoner	Sum egenkapital
Opptjent egenkapital 01.01.2017	25 113 655	5 302 276	30 415 931
Overført til egenkapital med selvpålagte restriksjoner		595 510	595 510
Overført til opptjent egenkapital	896 263		896 263
Pr 31.12.2017	**26 009 918**	**5 897 786**	**31 907 704**

BDO AS
Parkgata 83
Postboks 460
2304 Hamar

Uavhengig revisors beretning

Til årsmøtet i Norsk Sau og Geit

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Norsk Sau og Geits årsregnskap som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettvisende bilde av organisasjonens finansielle stilling per 31. desember 2017, og av dets resultater for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlaget for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av organisasjonen slik det kreves i lov og forskrift, og har oppfylt våre øvrige etiske plikter i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Ledelsen er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av all informasjon i Styrets melding 2017.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke annen informasjon, og vi attesterer ikke den andre informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom annen informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den andre informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og generalsekretærs ansvar for årsregnskapet

Styret og generalsekretær (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettvisende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til organisasjonens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.

- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av organisasjonens interne kontroll.

- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.

- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av årsregnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om organisasjonens evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende

hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at organisasjonen ikke fortsetter driften.

- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettvisende bilde.

Vi kommuniserer med generalsekretær og administrasjonen blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 *Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon*, mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av organisasjonens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Hamar, 14. februar 2018
BDO AS

Tom Erik Lehne
Statsautorisert revisor

BDO AS, et norsk aksjeselskap, er deltaker i BDO International Limited, et engelsk selskap med begrenset ansvar, og er en del av det internasjonale nettverket BDO, som består av uavhengige selskaper i de enkelte land. Foretaksregisteret: NO 993 606 650 MVA.

www.nsg.no